

สารนิพนธ์

เรื่อง ภาพสี่ฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ

โดย

นางสาวจूरืพร พิมพา

รหัสนักศึกษา 05580655

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อสารนิพนธ์	ภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ
ผู้เขียน	นางสาวจรีพร พิมพา
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่องภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ที่สื่อถึงฤดูกาลในงานจิตรกรรมสมัยเอโดะ โดยมีวิธีการศึกษาจากการค้นคว้าข้อมูลจากหลักฐานเอกสารทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาญี่ปุ่น และงานจิตรกรรมสมัยเอโดะ

ผลการศึกษาพบว่า ภาพฤดูกาลต่างๆของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะมีการใช้สัญลักษณ์ประเภทธรรมชาติต่างๆ รวมถึงดอกไม้ ผลไม้ นก และเทศกาลในการสื่อความหมายถึงฤดูกาลต่างๆของประเทศญี่ปุ่น เช่น ในฤดูใบไม้ผลิสัญลักษณ์มีสัญลักษณ์ของฤดูกาล คือ ดอกซากุระ ฤดูร้อนมีสัญลักษณ์ คือ นกซันโกะอูโอะ ดอกบัว ดอกวิสทีเรีย ซึ่งออกดอกเฉพาะในฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วงมีสัญลักษณ์ คือ ใบไม้เปลี่ยนสีของต้นเมเปิ้ล และ ต้นแปะก๊วย นกห่านป่า ดอกเบญจมาศ และลูกท้อซึ่งออกดอกและผลในช่วงฤดูใบไม้ร่วงเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการใช้เทศกาลสำคัญเพื่อแสดงฤดูใบไม้ร่วง เช่น เทศกาลทานาบาตะ และในฤดูหนาวมีสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการมาเยือนของฤดูนี้ได้ดีสุด คือ สีขาวของหิมะ และดอกบ๊วยที่ออกดอกใบช่วงปลายฤดูหนาวของญี่ปุ่น จึงอาจกล่าวได้ว่าภาพเขียนส่วนใหญ่ของประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีการแสดงของธรรมชาติในแต่ละฤดูกาลทั้งลักษณะทางธรรมชาติและประเพณีสำคัญที่จัดในช่วงเวลานั้นๆ สะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมและใช้ชีวิตสัมพันธ์ร่วมกันกับธรรมชาติของชาวญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ภาพสีฤดู, สมัยเอโดะ, ญี่ปุ่น

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่องภาพสี่ฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ (INDEPENDENT STUDY)

สารนิพนธ์ชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจน การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จ สมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อนๆ ที่ คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาด ประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้

จุรีพร พิมพา

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา	3
1.4 วิธีการศึกษาวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
บทที่ 3 งานศิลปะสมัยเอโดะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ	12
3.1 งานศิลปะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติก่อนสมัยเอโดะ	12
3.2 งานศิลปะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติสมัยเอโดะ.....	17
บทที่ 4 สัญลักษณ์ของฤดูกาลและวิเคราะห์ภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ.....	30
4.1 ดอกไม้ ต้นไม้และพืช.....	31
4.2 นก.....	34

4.3 ผลไม้	36
4.4 เทศกาล	37
4.5 วิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของภาพสี่ฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ	39
บทที่ 5 บทสรุป	60
สรุปผลการศึกษา	60
บรรณานุกรม	61
ประวัติย่อผู้วิจัย	64

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	Walking on a Mountain Path in Spring.....	13
ภาพที่ 2	ภาพทิวทัศน์และภาพบุคคล	14
ภาพที่ 3	ภาพตำนานศาลเจ้าคิทาโน.....	15
ภาพที่ 4	The Four Accomplishments.....	16
ภาพที่ 5	Flowers and Birds of the Four Seasons, Peafowl	17
ภาพที่ 6	Travelers at Yatsunashi	18
ภาพที่ 7	Ukiyoe a Hinamatsuri celebration for a princess.....	19
ภาพที่ 8	Maple Viewing at Takao (mid-16th century).....	20
ภาพที่ 9	Inside Kameido Tenjin Shrine (亀戸天神境内 Kameido Tenjin keidai).....	21
ภาพที่ 10	The City Flourishing, the Tanabata Festival	22
ภาพที่ 11	Two women gathering lotus blossoms	23
ภาพที่ 12	Parody of the Story of the Chrysanthemum Boy (Kikujido).....	24
ภาพที่ 13	The Persimmon Gatherers 柿の実とり	25
ภาพที่ 14	Birds and Flowers of Spring and Summer	26
ภาพที่ 15	Red Plum at Omori Yamamoto in Tokyo	27
ภาพที่ 16	Woman Digging for Bamboo Shoots in Snow.....	28
ภาพที่ 17	Catching Fallen Blossoms with a Fish Net 桜を掬う女.....	29

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ยุคเอโดะ (江戸時代, Edo-jidai) หรือยุคที่เรียกว่า ยุคโทกุงะวะ (徳川時代, Tokugawa-jidai) ค.ศ. 1603 - ค.ศ. 1868 เริ่มเมื่อโทกุงะวะ อิเอะยะซุ ได้รวบรวมอำนาจและตั้งรัฐบาลโชกุนขึ้นที่เอโดะ (ปัจจุบันคือ เมืองโตเกียว) ใน ปี ค.ศ. 1603 และหลังจากนั้นอีก 260 ปี การปกครองต่างๆก็ตกอยู่ในอำนาจของตระกูลโทกุงะวะ รัฐบาลเอโดะได้ลดทอนอำนาจของจักรพรรดิ เชื้อพระวงศ์ และพระสงฆ์จนหมดสิ้น และเข้าไปปกครอง เกษตรกรทีละน้อย เมื่อเกษตรกรอันเป็นฐานอำนาจของรัฐบาลเอโดะยากจนลงจนและได้รับความเดือดร้อน การปกครองของตระกูลโทกุงะวะก็เริ่มสั่นคลอนลงตั้งแต่เข้าสู่ศตวรรษที่ 19 (Osaka, 2528)

ยุคนี้เป็นยุคที่วัฒนธรรมของสามัญชนเจริญรุ่งเรืองที่สุด ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 17 จนถึงต้นศตวรรษที่ 18 เป็นยุคของวัฒนธรรมเกินโรกะ (元禄文化, Genroku-bunka) ซึ่งเป็นของนักบวชผสมกับราชกร มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองใหญ่ๆ อย่างเกียวโต โอซากา เอกลักษณะเด่นคือละครหุ่น ละครคาบูกิและหัตถกรรมต่างๆ มีศิลปินที่เกิด จากฐานะราชกรมากมาย เช่นนักเขียน: อิฮารา ซายคาคุ (井原西鶴, Ihara Saikaku) ,นักกลอนไฮกุ: มัทสึโอะ บาโช (松尾芭蕉, Matsuo Bashou) นักแต่งบทละครหุ่น ละครคาบูกิ: ชิคามัทสึ มงซาเอมง (近松門左衛門, Chikamatsu Monzaemon) จนศตวรรษที่ 19 ศูนย์กลางของวัฒนธรรมได้ย้ายไปอยู่ที่เมืองเอโดะ เป็นยุค ของวัฒนธรรมคะเซ (化政文化, Kasei-bunka) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชนชาวเมือง อันได้แก่ นวนิยาย ละครคาบูกิ ภาพอุกิโยะ บุงจิง-งะ เป็นต้น (Osaka, 2528)

อีกทั้งในสมัยเอโดะนี้ไม่มีสงครามมากนัก การค้าเจริญรุ่งเรือง ทำให้การสร้างสรรคงานศิลปะต่างๆ เจริญรุดหน้าไปอย่างมาก ทั้งนี้แนวความคิดอันเป็นพื้นฐานของการสร้างสรรค์ศิลปะของญี่ปุ่นนั้นอาจมีที่มาจากศาสนาพุทธนิกายเซนที่เข้ามาสู่ญี่ปุ่นตั้งแต่ราว คริสต์ศตวรรษที่ 11 และได้ฝังรากลึกหลอมรวมกับ วัฒนธรรมพื้นเมืองจนกลายเป็นจิตวิญญาณของคนญี่ปุ่นทุกยุคทุกสมัย ศิลปะที่ได้รับ

แรงบันดาลใจจากศาสนาพุทธนิกายเซนมักนำเสนอแง่มุมของการชื่นชมธรรมชาติ การเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และการมองเห็น ความงามจากภายใน มีความเรียบง่ายของรูปแบบและองค์ประกอบ และแสดงความรู้สึกสงบที่เกิดขึ้นจาก ธรรมชาติ บางครั้งเต็มไปด้วยสีสันอันสดใส และบางครั้งรุนแรง น่ากลัว เสมือนความจริงในธรรมชาติที่ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

นอกจากนี้ด้วยความหลากหลายของฤดูกาลของประเทศญี่ปุ่นทำให้ในแต่ละฤดูกาลของญี่ปุ่นย่อมมีความแตกต่างกัน โดยเริ่มจากฤดูใบไม้ผลิ (春, Haru) ตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงเวลาแห่ง ความสดชื่น ดอกไม้จะเริ่มผลิบาน ใบไม้สีเขียวขจี และเป็นฤดูที่ดอกซากุระบานสะพรั่ง ถัดมาคือฤดูร้อน (夏, Natsu) ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม เป็นการเริ่มต้นฤดูปลูกข้าวของชาวนา อากาศในญี่ปุ่นจะเริ่ม อบอุ่นขึ้นเรื่อยๆ ฤดูนี้จะเป็นฤดูแห่งความสนุกสนาน เพราะเป็นช่วงที่มีเทศกาลประจำปีมากมาย หลังจากฤดู ร้อนคือฤดูใบไม้ร่วง (秋, Aki) ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายนเป็นช่วงที่มีอากาศดี เพราะหลังจากฤดู ร้อนผ่านไป ลมเย็นๆ ก็พัดเข้ามาแทนที่ ต้นไม้เริ่มผลัดสีจากเขียวเป็นแดง ส้ม เหลือง ฤดูนี้ถือว่าเป็นฤดูที่มีสีสัน มาก และฤดูสุดท้ายคือฤดูหนาว (冬, Fuyu) ตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นฤดูกาลที่ถูกปกคลุม ไปด้วยหิมะ ทำให้ทุกพื้นที่มีแต่สีขาว

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นมีความงดงามตามฤดูกาลที่เปลี่ยนผัน และการเปลี่ยนแปลง ของฤดูกาลมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตคนญี่ปุ่นเป็นอย่างมากจะเห็นได้จากนำวิถีชีวิตจากธรรมชาติมาใช้ในการ ประกอบอาหาร สีสันของเสื้อผ้า หรือแม้กระทั่งการชื่นชมความงามของธรรมชาติตามวิถีเซน ดังจะเห็นได้จาก ผลงานจิตรกรรมต่างๆ ที่ปรากฏภาพธรรมชาติที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล โดยปรากฏในหลายลักษณะทั้งการแสดงออกถึงฤดูกาลโดยตรง ตลอดจนใช้สัญลักษณ์ เช่น ดอกไม้ที่เบ่งบานตามฤดูกาล สถานที่ อันลือชื่อในช่วงเทศกาล ตลอดจนลักษณะพิเศษตามธรรมชาติที่ปรากฏในแต่ละฤดู มาเป็นสัญลักษณ์แสดงฤดูกาลที่เปลี่ยนไป

ภาพเขียนที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล หรือ ชิกิเอะ (shiki-e, 四季絵) เริ่มมีความนิยมใน สมัยเอโดะ คริสต์ศตวรรษที่ 9 -10 มีการแบ่งประเภทของภาพเขียนแสดงฤดูกาลด้วยสัญลักษณ์ที่เลือกใช้เพื่อ แสดงการเปลี่ยนแปลงของฤดู เช่น วะกะ (Waka, 和歌) เป็นภาพที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของเดือนต่างๆ โดย ใช้เทศกาลใน 12 เดือน พร้อมทิวทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป และ

เมะโชเอะ (Meisho-e, 名所絵) แสดงฤดูกาลด้วย สถานที่สำคัญของแต่ละช่วงฤดู ปรากฏครั้งแรกบน ภาพเขียนประดับผนังและกำแพงในภาพพระพุทธรูปเจ้าและพระ โพธิสัตว์ภายในวิหาร (Hououdou, 鳳凰堂) วัดเปียวโดอิน (Byoudouin, 平等院) ใช้เทคนิคสีอันเป็นที่นิยม ในสมัยเฮอันด้วยการลง สีเข้มหนา เรียกว่า ยามาโตเอะ (Yamato-e, 大和絵) ต่อมาในสมัยเอโดะการ สร้างสรรค์ภาพการ เปลี่ยนแปลงของฤดูกาลนั้นพบทั้งที่ปรากฏใน ภาพอุกิโยะ (Ukiyo-e, 浮世絵) คือกลุ่ม (genre) ของ ภาพศิลปะของของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นในยุคเอโดะ ซึ่งเป็นภาพที่แสดงความเกี่ยวเนื่องกับชีวิตความเป็นอยู่ ที่ดีขึ้นของคนชั้นกลางในยุคนั้น โดยมีหัวข้อเกี่ยวกับสิ่งบันเทิงเริงรมย์ ไม่ว่าจะเป็นการแสดง การขับ ร้อง สตรีในแหล่งเริงรมย์ ภูมิทัศน์ แต่มีบางส่วนที่อยู่ในหัวข้อของประวัติศาสตร์ ราชสำนัก และ ศาสนาด้วย โดย ภาพศิลปะในกลุ่มนี้ มีทั้งภาพเขียนด้วยมือ (肉筆画) ซึ่งมีราคาสูงเพราะแต่ละภาพมี เพียงชิ้นเดียว และ ภาพที่ พิมพ์จากแม่พิมพ์ไม้ (木版画) ที่มีราคาถูกกว่าเนื่องจากสามารถพิมพ์ได้ จำนวนมากกว่า คนทั่วไปสามารถซื้อ หาได้ง่าย ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปจะเป็นภาพพิมพ์ จากแม่พิมพ์ไม้ (ศิลปะ ภาควัสดุ, 2532) และ ปรากฏในภาพผนังห้อง (fusuma, 襖) โดยใช้ เทคนิคจิตรกรรมที่รับอิทธิพลจากสมัยอาซุจิ-โมโมยามะ (Azuchi-Momoyama) ที่มีพื้นหลังสีทองตัด กับสีสันอันสดใสของวัตถุ

จากความผูกพันกับธรรมชาติที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นและความชื่นชมต่อ ฤดูกาล ส่งผล ต่อแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะภาพจิตรกรรม ที่แสดงถึงรสนิยมในการ ชื่นชมธรรมชาติที่แตกต่างกันในแต่ละฤดูในสมัยเอโดะ ซึ่งมีความเป็น เอกลักษณะแตกต่างจากภาพเขียนทิวทัศน์ ธรรมชาติของประเทศจีนในสมัยราชวงศ์หมิงถึงกลางสมัย ราชวงศ์ชิง ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาถึงแนวทางการใช้สัญลักษณ์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลง ฤดูกาลที่ปรากฏในงานจิตรกรรมสมัยเอโดะที่มีความงดงาม และมีเอกลักษณ์

1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ศึกษาสัญลักษณ์ที่ใช้แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลในจิตรกรรมสมัยเอโดะ

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ภาพจิตรกรรมในสมัยเอโดะที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล

1.4 วิธีการศึกษาวิจัย

1.4.1 ผู้ศึกษาวิจัยเรื่องภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ มีวิธีการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลแบบทุติยภูมิ คือ ข้อมูล จากหนังสือ งานวิจัย และบทความบนเว็บไซต์ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาญี่ปุ่น

1.4.2 เรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.3 สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลงาน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.5.1 มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้สัญลักษณ์ที่สื่อถึงฤดูกาลในจิตรกรรมภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ

1.5.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของสมัยเอโดะ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องภาพสี่ฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะมีการทบทวนเอกสารและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ที่นำมาใช้ดังนี้

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ธรรมชาติกับชาวญี่ปุ่น

สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี(ไทย-ญี่ปุ่น) (2545) จัดทำหนังสือเรื่อง “ญี่ปุ่น 360 องศา” กล่าวถึง ฤดูกาลในประเทศญี่ปุ่น ประเทศญี่ปุ่นมีทั้งหมดสี่ฤดู ได้แก่ ฤดูหนาว ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน และฤดูใบไม้ร่วง คนญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่มีความรู้สึกรู้สีกต่อการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงฤดูกาลในแต่ละครั้งทำให้คนญี่ปุ่นต้องปรับตัวทั้งเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม หรือข้าวของเครื่องใช้ภายในครัวเรือน และอาหารในแต่ละฤดูกาลก็เปลี่ยนแปลงไป การหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปในทุกฤดูทำให้สภาพแวดล้อมของญี่ปุ่นมักปรากฏสัญลักษณ์ที่สามารถบอกฤดูกาล เช่น งานเทศกาล ดอกไม้ ธรรมชาติ และทิวทัศน์

Shirane (2555) จัดทำหนังสือเรื่อง “Japan and the Culture of the Four Seasons: Nature, Literature, and the Arts” กล่าวถึง ฤดูกาลกับคนญี่ปุ่นที่มีความสัมพันธ์กัน คนญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยอดีตเป็นชนชาติที่มีความเข้าใจในธรรมชาติและพยายามเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ คนญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่ชอบชื่นชมธรรมชาติ จึงพยายามถ่ายทอดออกมาผ่านสิ่งต่างๆ ทั้งบทกลอน เครื่องแต่งกาย อาหาร รวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ

อะคิคะวะ (ม.ป.ป.) เขียนหนังสือเรื่อง “กระจงส่องญี่ปุ่น” กล่าวถึง ทศนคติต่อธรรมชาติของชาวญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรและสังคมประมง จึงมีความเชื่อว่าธรรมชาติคือสิ่งที่นำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ เป็นสิ่งที่บันดาลการเติบโตและการผลิดอกออกผล เป็นสิ่งที่ใกล้ชิดและน่าไว้วางใจ ไม่ใช่สิ่งน่ากลัวหรือเป็นอันตรายต่อมนุษย์ ความคิดดังกล่าวทำให้ชาวญี่ปุ่นพยายามเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ ส่งผลให้ชาวญี่ปุ่นรู้สึก

รื่นรมย์ต่อธรรมชาติ ฤดูกาลทั้งสี่ของญี่ปุ่นจึงสัมพันธ์กับชีวิตของคนญี่ปุ่นทั้งในด้านอาหาร ความเป็นอยู่ และในด้านการเกษตร การใกล้ชิดกับธรรมชาติทำให้การเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยของธรรมชาติชาวญี่ปุ่นก็สามารถรับรู้ได้ ความรู้สึกนี้เป็นต้นกำเนิดศิลปะ ดังเช่นภาพ ทิวทัศน์ ภาพน้ำ และภูเขา ที่ปรากฏบนภาพวาดของญี่ปุ่น แม้แต่งานเทศกาลต่างๆ ของ ประเทศญี่ปุ่นก็สัมพันธ์กับฤดูกาลเช่นกัน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับธรรมชาติกับชาวญี่ปุ่น พบว่า ประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ยุค ดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรมและสังคมประมง ชาวญี่ปุ่นจึงมีความเชื่อเรื่องธรรมชาติเป็นสิ่งที่ นำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ และเป็นสิ่งที่ไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ และพยายามเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันกับธรรมชาติ ชีวิตของคนญี่ปุ่นจึงสัมพันธ์กับธรรมชาติและฤดูกาลทั้งสี่ทั้งในด้าน ความเป็นอยู่ อาหารการกิน ข้าวของเครื่องใช้ เสื้อผ้า ตลอดจนเทศกาลต่างๆ โดยสิ่งเหล่านี้ ได้ถูกถ่ายทอดให้เห็นบนภาพวาดของญี่ปุ่น

2.1.2 รูปแบบการวาดภาพของจีนที่ส่งผลต่อญี่ปุ่น

Yu (2524) เขียนหนังสือเรื่อง “Chinese painting in four seasons” กล่าวถึง รูปแบบและหลักในการวาดภาพแบบจีน และอิทธิพลทางศาสนา อาทิ เต๋า เซน และลัทธิ ขงจื้อ ที่มีอิทธิพลต่อภาพวาด ลักษณะการจับพู่กัน ความหนัก-เบาของเส้น ในการจรดปลาย พู่กัน รูปแบบและหลักการดังกล่าวส่งผลต่อภาพวาดของญี่ปุ่น เนื่องจากญี่ปุ่นได้รับ วัฒนธรรมการวาดภาพมาจากจีน

ศิลป์ ภาคสุวรรณ (2532) เขียนหนังสือเรื่อง “รู้จักญี่ปุ่น” กล่าวถึง ภาพวาดแบบ ญี่ปุ่น ภาพวาดแบบญี่ปุ่นเป็นภาพที่เขียนด้วยพู่กันบนกระดาษ ผ้าไหม ฯลฯ ภาพวาดญี่ปุ่น แบ่งออกเป็นภาพสีเดียวและภาพหลากสี ภาพสีเดียวเป็นภาพลายเส้นหมึกดำเพียงอย่างเดียว เป็นเทคนิคการวาดแบบจีน ส่วนภาพวาดหลากสีในช่วงแรกเป็นภาพทางพุทธศาสนา แต่ใน สมัยเฮอันเริ่มวาดเป็นภาพต้นไม้ ดอกไม้ ในแต่ละฤดู ธรรมชาติ เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการวาดภาพของจีนที่ส่งผลต่อญี่ปุ่น พบว่า หลักในการวาดภาพแบบจีน และอิทธิพลทางศาสนา มีอิทธิพลต่อภาพวาด ทั้งการจับพู่กัน

ความหนัก-เบา สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อภาพวาดของญี่ปุ่น เนื่องจากญี่ปุ่นรับวัฒนธรรมมาจากจีน ซึ่งการวาดภาพแบบญี่ปุ่นแบ่งออกเป็นสองแบบ คือ ภาพสีเดียว ที่ใช้ลายเส้นหมึกดำเพียงอย่างเดียว และภาพหลากสี ในช่วงแรกที่เริ่มใช้ จะใช้วาดภาพเกี่ยวกับ พุทธศาสนา แต่ต่อมาในสมัยเอโดะเริ่มนำมาวาดเป็นภาพที่เกี่ยวกับธรรมชาติ

2.1.3 ประวัติศาสตร์ในสมัยเอโดะ

Osaka (2528) เขียนหนังสือเรื่อง “กุญแจ 77 ดอกสู่อารยธรรมญี่ปุ่น” กล่าวถึงสมัยเอโดะ ปกครองโดยตระกูลโทกุงะวะ และตั้งรัฐบาลที่เมืองเอโดะหรือโตเกียวในปัจจุบัน รัฐบาลปกครองเกษตรกรอันเป็นแรงงานหลักของรัฐบาลอย่างเข้มงวด และลดทอนอำนาจของจักรพรรดิ โดยในยุคนี้ยุคนี้จึงถือเป็นยุคของวัฒนธรรมของสามัญชนเจริญสูงสุด เกิดละครหุ่น ละครคาบูกิ นวนิยาย และภาพอุกิโยะ

จุฬาริทยานุกรม (2554) (ออนไลน์) เขียนบทความเรื่อง “สมัยเอโดะ” กล่าวถึงสมัยเอโดะ(Edo period)เป็นยุคสมัยหนึ่งของญี่ปุ่น เริ่มต้นเมื่อโชกุนโตะกุงะวะ อิเอะยะซุ ก่อตั้งรัฐบาลเอโดะขึ้นในปี ค.ศ.1603 จนกระทั่งถึงสมัยของโชกุนคนที่ 15 คือ โตกุงะวะ โยะริโนะบุ ก็ได้คืนอำนาจให้แก่จักรพรรดิในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1867 เรียกช่วงยุคนี้ว่าสมัยเอโดะ ยุคก่อนสมัยเอโดะนับเป็นยุคของพวกชนชั้นนักรบเนื่องจากมีสงครามเกิดขึ้นมากมาย แต่เมื่อเข้าสู่สมัยเอโดะ บ้านเมืองสงบสุข ทางด้านการเมืองการปกครองนั้น โชกุน (Shogun) เป็นผู้กุมอำนาจสูงสุด โดยมีไดเมียว (Daimyo) ทำหน้าที่ปกครองดูแลหัวเมืองต่างๆ ชนชั้นที่มีบทบาทสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในยุคนี้ได้แก่ พวกพ่อค้าและชนชั้นกลาง

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในสมัยเอโดะ พบว่า ในสมัยเอโดะ ปกครองโดยตระกูลโทกุงะวะ และจัดตั้งรัฐบาลขึ้นที่เมืองเอโดะหรือโตเกียวในปัจจุบัน รัฐบาลโทกุงะวะได้พยายามลดทอนอำนาจของจักรพรรดิและแม้ว่าในยุคนี้รัฐบาลจะควบคุมเกษตรกรอย่างเข้มงวด แต่ก็ถือว่าเป็นยุคที่วัฒนธรรมของสามัญชนเจริญสูงสุด

2.1.4 ภาพอุกิโยะ

Binyon (2512) เขียนหนังสือเรื่อง “Painting in the Far East” กล่าวถึง ภาพอุกิโยะ เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยโทกุงะวะ หรือสมัยเอโดะ เป็นภาพวาดที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ภาพอุกิโยะเป็นภาพวาดเกี่ยวกับสิ่งบันเทิงเริงรมย์ อาทิ สตรีในแหล่งบันเทิง การแสดง การขบร้องตลอดจนภูมิทัศน์ต่างๆ และสีสันทที่ใช้ในภาพอุกิโยะ จะมีหลากหลายสี

ศิลป์ ภาคสุวรรณ (2532) เขียนหนังสือเรื่อง “ รู้จักญี่ปุ่น ” กล่าวถึง ภาพอุกิโยะ เป็นภาพพิมพ์แกะไม้ของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นในสมัยเอโดะ ซึ่งเป็นภาพที่สื่อถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนชั้นกลางในยุคนั้น โดยช่วงแรกจะใช้เพียงหมึกสีดำเท่านั้นในการพิมพ์ภาพ แต่ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 18 ชุซุกิ ฮะรุโนะบุ (Suzuki Harunobu) เป็นผู้คิดค้นวิธีพิมพ์หลายสีขึ้นที่เรียกว่า “ นิชิกิ-เอะ ” (nishiki-e) โดยภาพอุกิโยะส่วนใหญ่จะวาดเกี่ยวกับตัวละครคาบูกิ หรือชีวิตตอนกลางคืนในแหล่งบันเทิง และภาพภูมิทัศน์ โดยส่วนใหญ่เป็นภาพพิมพ์หลากสี

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับภาพอุกิโยะ พบว่า ภาพอุกิโยะเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยเอโดะ โดยในช่วงแรกภาพอุกิโยะจะใช้เพียงแคสีเดียวคือหมึกสีดำ และต่อมาได้ถูกคิดค้นวิธีพิมพ์หลายแบบหลากสี จึงเกิดภาพพิมพ์หลากสีขึ้น ซึ่งภาพส่วนใหญ่ของภาพอุกิโยะ คือภาพที่เกี่ยวกับความบันเทิง หรือตามแหล่งสำราญรมย์ และภาพภูมิทัศน์ต่างๆ

2.1.5 สัญลักษณ์ที่บ่งบอกฤดูกาล

Brissen (2505) เขียนหนังสือเรื่อง “The way of the brush” กล่าวถึง สัญลักษณ์ที่ใช้แทนฤดูกาลที่ปรากฏบนภาพวาดของจีน สัญลักษณ์ส่วนใหญ่เป็นดอกไม้ ต้นไม้ ที่สามารถบอกฤดูกาลได้ และสัตว์ที่มักพบในแต่ละฤดูกาล และใช้สีเป็นตัวสื่อถึงฤดูกาลต่างๆ โดยพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ของประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกัน ทำให้ต้นไม้หรือดอกไม้บางชนิดมีความคล้ายคลึงกัน

Mizuo (2515) เขียนหนังสือเรื่อง “Edo Painting: Sotatsu and Korin” กล่าวถึง ดอกไม้ที่ปรากฏบนภาพวาดของญี่ปุ่นที่สามารถบอกถึงฤดูกาล เช่น ดอกพลัม และต้นฮอลลีฮอก นอกจากนี้พืชหรือต้นไม้บางชนิดก็สามารถบอกฤดูกาลได้ เช่น ไม้ และต้นหญ้าที่พบในฤดูใบไม้ร่วง

Clegg (2546) เขียนหนังสือเรื่อง “Celebrating the Seasons in Watercolor” กล่าวถึง สีของฤดูกาลทั้งสี่ฤดู ที่มีความแตกต่างกัน สีที่ปรากฏบนภาพวาดสามารถสื่อถึงฤดูกาลได้ เช่นฤดูใบไม้ผลิเป็นช่วงที่ดอกไม้และต้นไม้เริ่มผลิบาน สีส่วนใหญ่จะเป็นสีน้ำเงิน สีเหลือง สีเขียวอ่อน ฤดูหนาวจะใช้โทนสีน้ำตาล สีส้ม สีฟ้า ฤดูร้อนเป็นฤดูที่ต้นไม้เขียวขจี และดอกไม้สีสดใส สีส่วนใหญ่เป็นสีเขียวเข้ม สีแดง สีส้ม และฤดูใบไม้ร่วงจะเป็นสีส้ม สีน้ำตาล และสีแดงน้ำตาล สีเหล่านี้ให้ความรู้สึกถึงความแห้งแล้งและสื่อให้เห็นถึงความหนาวเย็นที่กำลังมาถึง

kaoru (2553) จัดทำหนังสือเรื่อง “美術にみる夏草” กล่าวถึง พืชฤดูร้อนที่พบเห็นศิลปะ เช่นดอกไอริสและดอกไฮเดรนเยีย ที่มักปรากฏบนภาพวาด หรือฉากประดับตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะดอกไอริสที่ได้รับความนิยมมากในการนำไปวาดบนฉากประดับหลังสีทองเมื่อนำไปประดับไว้ในห้อง จะทำให้เห็นลวดลายของดอกไอริสมากยิ่งขึ้น ส่วนดอกไฮเดรนเยียเริ่มได้รับความนิยมแพร่หลายในช่วงสมัยเอโดะ ซึ่งจะพบเห็นมากตามข้างทาง หรือในบ้านของคนญี่ปุ่น

จรณ ชำรงนาวาสวัสดิ์ (2558) เขียนหนังสือเรื่อง “Japan 2 Season” กล่าวถึง ฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาวของประเทศญี่ปุ่น ฤดูใบไม้ร่วงถือเป็นช่วงผลัดใบ ใบไม้หลากสีต่างเปลี่ยนเป็นสีเหลือง สีแดง และร่วงหล่นสู่พื้นดิน ฤดูนี้ถือเป็นฤดูที่สวยงามที่สุดของญี่ปุ่น ส่วนฤดูหนาวแม้ว่าอากาศจะหนาวเย็นแต่ความงามของหิมะที่ล่องลอยบนฟ้าและร่วงหล่นสู่พื้น หรืออยู่บนต้นสนบนยอดเขาล้วนแต่เป็นความงามของธรรมชาติที่ปราศจากการปรุงแต่ง ภาพธรรมชาติเหล่านี้มักปรากฏบนภาพวาดของญี่ปุ่นเพื่อบ่งบอกถึงฤดูกาลและสิ่งที่สวยงามตามธรรมชาติ

Niponica (2559) จัดทำหนังสือเรื่อง “Japan: Loving the Four Seasons” กล่าวถึง ฤดูกาลทั้งสี่ฤดูของประเทศญี่ปุ่นที่มีความแตกต่างกัน โดยในฤดูใบไม้ผลิใน ความหมายของคนญี่ปุ่นเชื่อว่าเป็นฤดูแห่งการเริ่มต้น เนื่องจากเป็นช่วงที่โรงเรียนเปิดเทอม บริษัทต่างๆเริ่มเปิดทำงาน ซึ่งตรงกับเดือนเมษายนเป็นช่วงที่ต้นไม้บานาชนิดเริ่มเจริญเติบโต งอกงามขึ้นมาใหม่อีกครั้ง โดยสัญลักษณ์ของฤดูกลนี้ก็คือดอกซากุระ ฤดูร้อน ถือเป็นช่วงที่มี

ฝนตกลงมาให้ความชุ่มชื้น ทำให้ต้นไม้ในฤดูนี้มีความเขียวขจี ฤดูใบไม้ร่วง เป็นช่วงที่อากาศดีที่สุดในรอบปี และถือเป็นช่วงที่สวยงามไม่แพ้ฤดูใบไม้ผลิ เนื่องจากต้นเมเปิ้ล และต้นแปะก๊วย ต่างก็เปลี่ยนสีเป็นสีเหลือง-แดง และฤดูหนาว แม้ว่าอากาศจะหนาวเย็นแต่ภาพที่เห็นหิมะกำลังตกจากท้องฟ้าและร่วงหล่นสู่ผืนดินทำให้พื้นดินปกคลุมไปด้วยหิมะ ก็ดูสวยงามและเจียบสงบเช่นกัน

Sakamoto (2560) เขียนบทความเรื่อง “画に描かれた花” กล่าวถึง ดอกไม้ที่ปรากฏอยู่ในแต่ละฤดูกาลของประเทศญี่ปุ่นและนำดอกไม้แต่ละฤดูมาวาดลงในภาพจิตรกรรม เพื่อต้องการสื่อถึงฤดูกาลด้วยดอกไม้ของแต่ละฤดู ดอกไม้ที่นำมาสื่อจึงเป็นตัวแทนของแต่ละฤดูกาล

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่บ่งบอกฤดูกาล พบว่า ภูมิประเทศของประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกัน ทำให้สัญลักษณ์ที่บ่งบอกฤดูกาลมีความคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้สีสรรของแต่ละฤดูกาล ที่ปรากฏให้เห็นในธรรมชาติก็สามารถบ่งบอกถึงฤดูกาลได้ และต้นไม้ ดอกไม้ ผลไม้ หรือสัตว์ ก็สามารถบ่งบอกถึงฤดูกาลได้เช่นกัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ภาพฤดูใบไม้ผลิในศิลปะสมัยเอโดะ

จากการศึกษางานวิจัย "อิทธิพลจีนที่มีผลต่อจิตรกรรมภาพทิวทัศน์ญี่ปุ่นในสมัยมุโรมาจิ" โดย จักรพงษ์ โสภา ที่ได้กล่าวถึง อิทธิพลจีนที่มีผลต่อภาพจิตรกรรมของญี่ปุ่น ในปี ค.ศ.1325 ญี่ปุ่นส่งสมณทูตชุดแรกไปติดต่อกับจีนหลังจากตัดความสัมพันธ์กันมานานเกือบห้าร้อยปี จากการติดต่อกันครั้งนี้ทำให้ศิลปวัฒนธรรมจีนในสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หยวน เข้ามาในประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้การติดต่อระหว่างญี่ปุ่นและจีนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความเชื่อทางศาสนาเกิดนิกายเซนขึ้นในญี่ปุ่น และความรู้ด้านศิลปกรรมต่างๆโดยเฉพาะงานจิตรกรรม ซึ่งส่งอิทธิพลต่องานจิตรกรรมของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยคามาคุระจนถึงสมัยมุโรมาจิ ตอนต้น เห็นได้จากการเขียนภาพด้วยหมึกสุอิโบกุ (Suibokuka) ที่เขียนกันอย่างแพร่หลายในสมัยมุโรมาจิ ผลงานศิลปะที่โดดเด่นส่วนมากจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนานิกายเซน ซึ่งผู้ผลิตงานส่วนใหญ่คือนักบวชหรือพระภิกษุ ต่อมาศิลปะการเขียนภาพแบบสุอิโบกุ

ของพระเซนไม่เป็นที่นิยมอีกต่อไป จึงหันมาวาดภาพทิวทัศน์ที่เรียกว่า ซานซูอิ (Sansui) อีกทั้งยังมีการเขียนภาพที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ เช่น ต้นไผ่ กัล้วยไม้ ดอกบัว ซึ่งเกี่ยวกับการรู้แจ้งเป็นต้น (จักรพงษ์ โสภา, 2550)

2.2.2 อิทธิพลจีนที่มีผลต่อจิตรกรรมภาพทิวทัศน์ญี่ปุ่นในสมัยมูโรมาจิ

จากการศึกษางานวิจัย "ภาพฤดูใบไม้ผลิในศิลปะสมัยเอโดะ" โดย ศุภกัญญา ไม้สา ที่ได้กล่าวถึง ฤดูใบไม้ผลิและสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงฤดูใบไม้ผลิ ฤดูใบไม้ผลิถือเป็นฤดูแห่งการเริ่มต้น ทั้งต้นไม้และดอกไม้บานาพรรณต่างก็พากันผลิดอกออกผลอย่างสวยงาม ซึ่งถือว่าเป็นฤดูกาลแห่งความสดใสอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีเทศกาลที่น่าสนใจหลายเทศกาล โดยในฤดูกาลนี้มีลักษณะเด่นก็คือ ดอกซากุระ ซึ่งถือเป็นดอกไม้ประจำฤดูใบไม้ผลิและยังเป็นดอกไม้ประจำประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย ส่วนในด้านของสัญลักษณ์ที่ใช้บ่งบอกถึงฤดูใบไม้ผลิ ได้แบ่งพิจารณาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ดอกไม้และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เทศกาล และสถานที่ที่มีชื่อเสียง (ศุภกัญญา ไม้สา, 2557)

บทที่ 3

งานศิลปะสมัยเอโดะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ

ความงดงามทางธรรมชาติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลที่แตกต่างอย่างชัดเจนของประเทศญี่ปุ่นส่งอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและรสนิยมในการชื่นชมความงามตามธรรมชาติของชาวญี่ปุ่นตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ความนิยมในความงามตามธรรมชาติของชาวญี่ปุ่นนี้ มักถูกถ่ายทอดผ่านงานวรรณกรรมและงานศิลปกรรมต่างๆ ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองที่บรรยายถึงความงามทางธรรมชาติในแต่ละฤดูกาล อาทิ บทกวีนิพนธ์ในหนังสือรวบรวมบทกวีนิพนธ์ มั่นโยชู (万葉集 / Manyoshu) ซึ่งเขียนขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 8 งานร้อยแก้วของสตรีในราชสำนักเรื่อง นิทานของเจ้าชายเก็นจิ (源氏物語 / The Tale of Genji) ที่เขียนขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 11 และบทกวี ไฮคุ ซึ่งเขียนขึ้นในช่วงราวคริสต์ศตวรรษที่ 20 บทกวีแสดงถึงความซาบซึ้งต่อความงามทางธรรมชาติของผู้ประพันธ์ได้อย่างชัดเจน (พิพาดา ยังเจริญ 2535 : 6-7)

3.1 งานศิลปะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติก่อนสมัยเอโดะ

ในส่วนองงานศิลปกรรมนั้นความงามทางธรรมชาติสร้างแรงบันดาลใจต่อศิลปินในการสร้างสรรค์งานศิลปะ การเขียนภาพทิวทัศน์นั้นปรากฏมาก่อนในประเทศจีนและมีชื่อเสียงอย่างมากในสมัยราชวงศ์ซ่ง ภาพดังกล่าวจะเขียนขึ้นจากความประทับใจหรือเขียนขึ้นเพื่อแสดงนัยยะทางความคิดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา มากกว่าการแสดงแนวความคิดในการเขียนภาพฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง เหมือนกับที่ปรากฏในงานศิลปะญี่ปุ่น (ภาพที่ 1) ภาพเขียนชื่นชมความงามของธรรมชาติของญี่ปุ่นนั้นปรากฏบนฉากบานเลื่อน ฉากบานพับ และฝาผนังที่ใช้ในการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ ภาพเขียนที่แสดงเหตุการณ์ทั่วไป และภาพเขียนที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล โดยภาพเขียนที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลของญี่ปุ่นนั้น จะนำลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติอันงดงามมาถ่ายทอดลงในภาพเขียน สันนิษฐานน่าจะเริ่มต้นขึ้นในสมัยเฮอัน (平安時代 / Heian period) เป็นภาพจิตรกรรมวัดโทจิ (To-ji temple) ภาพดังกล่าวใช้เรื่องราวและเขียนภาพบุคคลแบบจีน แต่ว่าฉากหลังเป็นทิวทัศน์แบบญี่ปุ่น แสดงภาพกระท่อมที่ถูกปกคลุมด้วยต้นสนและต้นไม้อื่นซึ่งแสดงถึงฤดู

ใบไม้ผลิ (ภาพที่ 2) (Penelope Mason, 1953: 126-127) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าวซึ่งเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับบัณฑิตที่เข้ามาศึกษาเล่าเรียนกับนักปราชญ์ที่นั้งอยู่ภายในกระท่อมทางด้านขวาปรากฏภาพชายหนุ่มผู้ศึกษาเล่าเรียนจนจบแล้วกำลังเดินทางกลับด้วยการขี่ม้า ด้านข้างของชายหนุ่มมีผู้รับใช้เดินกางร่มให้ ภาพบุคคลทั้งหมดเขียนให้มีขนาดเล็กจนเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งของธรรมชาติในภาพเขียน ซึ่งรูปแบบและบรรยากาศของภาพนั้นมีความใกล้เคียงกับศิลปะจีนแบบ Kara-e¹ (1973: 136-137)

ภาพที่ 1 Walking on a Mountain Path in Spring เขียนสีหมึกบนกระดาษ สมัยราชวงศ์ซ่ง
ที่มา: หม่า หยวน (1190)

¹ จิตรกรรมแบบkara-e เริ่มตั้งแต่ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 7 รูปแบบจิตรกรรมได้รับอิทธิพลศิลปะจากประเทศจีนเขียนโดยใช้หมึกและสีบนผ้าไหม ฉากเหตุการณ์และทิวทัศน์แบบจีน ดูใน Saburo Ienaga, *Painting in the Yamato Style*, 12-26.

ภาพที่ 2 ภาพทิวทัศน์และภาพบุคคล เขียนสีบนผ้าไหม
สมัยเฮอิอันตอนปลาย (คริสต์ศตวรรษที่ 11) 146.4 x 42.7 cm
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเกียวโต
ที่มา: Senzui Byobu (A.D.11th)

ต่อมาในสมัย คามาคุระ เป็นสมัยที่การเมืองภายในประเทศญี่ปุ่นขาดเสถียรภาพ มีการแย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างตระกูลทาอิระและตระกูลมินาโมโตะ ประกอบกับในสมัยนี้เป็นสมัยที่มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดต่างๆ ที่สร้างขึ้นในสมัยนาระที่ได้รับความเสียหายจากสงครามกลางเมือง ดังนั้นประติมากรจึงมีโอกาสศึกษางานประติมากรรมในสมัยนาระ ซึ่งต่อมามีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานประติมากรรมในยุคนี้เป็นอย่างมาก (มาลินี 2532 : 150-154)

ส่วนจิตรกรรมนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับประติมากรรมที่ย้อนกลับไปหาความรุ่งโรจน์ในอดีต โดยยังคงรักษาลักษณะจิตรกรรมแบบ Yamato-e ในสมัยเฮอิอันไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งรูปแบบเทคนิค เรื่องราวที่นำมาเขียน รวมถึงการใช้สัญลักษณ์ของฤดูกาล เช่น ภาพตำนานของศาลเจ้า Kitano Tenjin ที่ยังคงลักษณะการวาดภาพบุคคลและเทคนิคการระบายสีแบบ Yamato-e ด้านซ้ายของภาพปรากฏภาพชายสูงศักดิ์นั่งอยู่ภายในปราสาทที่สร้างอย่างง่ายล้อมรอบด้วยบริวาร บรรยากาศโดยรอบเป็นสวนเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่แสดงฤดูใบไม้ร่วง เช่น ต้นเมเปิ้ลที่มีใบสีแดงส้ม ดอกเบญจมาศสีขาวบานสะพรั่ง เป็นต้น (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ภาพตำนานศาลเจ้าคิทาโน
 ที่มา: Kitano Tenmangu (1219)

เมื่อเข้าสู่สมัยมุโรมาชิ (室町時代/ Muromachi period) ราว ค.ศ.1336-1573 เป็นช่วงเวลาที่ตระกูลอาชิกางะมีอำนาจในการปกครอง เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงครามที่ยาวนาน จักรพรรดิเป็นเพียงหุ่นเชิด โชกุนอ่อนแอหลงใหลอยู่ในความฟุ่มเฟือย สภาพสังคมที่ขาดความสงบสุขส่งผลต่อความศรัทธาในพุทธศาสนา นิกายสุขาวดีที่เคยได้รับความนิยมในสมัยคามาคุระนั้นได้เสื่อมความนิยมลง ประชาชนส่วนใหญ่หันมานับถือนิกายเซน (ฌาน) ซึ่งนิกายเซนนี้แพร่จากจีนเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12 ต่อมาโดยพระภิกษุชาวญี่ปุ่นนามว่า โยไซและโตเงน ได้เดินทางไปศึกษาที่ประเทศจีน สมัยราชวงศ์ซ่ง ซึ่งพระที่เดินทางไปศึกษานั้นหลายท่านนำงานศิลปะต่างๆ รวมถึงภาพเขียน กลับเข้ามายังประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย ต่อมาในปี ค.ศ.1325 พระภิกษุมุโซได้แนะนำให้จักรพรรดิโกไดงะ ส่งคณะทูตไปติดต่อกับประเทศจีนสมัยราชวงศ์หยวนอย่างเป็นทางการหลังจากเลิกติดต่อกันในสมัยเฮอิอัน จึงเป็นการเปิดศักราชด้านการค้าขายและการทูตระหว่างประเทศทั้งสองขึ้นอีกครั้ง จากการติดต่อกันครั้งนี้ทำให้มีพระภิกษุชาวจีนเดินทางมายังญี่ปุ่นเพื่อก่อตั้งวัดนิกายเซน ในขณะเดียวกันพระภิกษุชาวญี่ปุ่นที่เดินทางไปศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมยังประเทศจีนก็ได้รับการปลูกฝังรสนิยมทางด้านศิลปะแบบจีนโดยปริยาย นอกจากนี้ยังมีการนำภาพเขียนจีนในสมัยราชวงศ์ซ่งและหยวนถูกนำกลับมายังประเทศญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก ทำให้จิตรกรชาวญี่ปุ่นในสมัยมุโรมาชิสร้างสรรค์งานศิลปะภายใต้แรงบันดาลใจจากจิตรกรรมจีน

อีกทั้งแนวคิดของนิกายเซนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและรูปแบบศิลปะในสมัยมุโระมาชิเป็นอย่างมากในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 14 ดังจะเห็นได้จากการนิยมเขียนภาพพระภิกษุ นักปราชญ์ และภาพชีวิตของพระนิกายเซน ต่อมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 เรื่อยมา ภาพเขียนเกี่ยวกับพระในนิกายเซนก็เสื่อมความนิยมลง ภาพภูมิทัศน์กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งภายใต้อิทธิพลศิลปะจีน อย่างไรก็ตามความมั่งคั่งของภาพภูมิทัศน์แบบญี่ปุ่นที่เคยได้รับความนิยมก็ไม่ได้ถูกลืมเลือนไปอย่างสิ้นเชิงเนื่องจากปรากฏผลงานของเซสซุ (雪舟 等楊/ Sesshu Toyo) โดยศิลปินนำเอาเทคนิคการเขียนภาพแบบสีเอกรงค์ใช้กับการวาดภาพภูมิทัศน์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลได้อย่างลงตัว (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 The Four Accomplishments Muromachi period (1392-1573)
ที่มา: Kano Motonobu (1477)

สมัยอะสึชิโมโม่ยาม่า (Azuchi-Momoyama) ในสมัยนี้ผลงานศิลปะส่วนใหญ่ได้รับการอุปถัมภ์จากชนชั้นนักรบและชนชั้นพ่อค้า ซึ่งเป็นชนชั้นใหม่ที่มีอำนาจจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งสองชนชั้นนี้ขาดการศึกษาและรสนิยมที่ดี จึงมักนิยมงานศิลปะที่มีขนาดใหญ่โต ตกแต่งประดับประดาอย่างวิจิตร มีสีสันฉูดฉาด และที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือการประดับตกแต่งด้วยเงินและทอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ อำนาจ บารมีและความมั่งคั่ง อีกทั้งยังเพิ่มความสว่างให้แก่ห้องโถงขนาดใหญ่ที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอของปราสาทในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

ผู้ผลิตงานจิตรกรรมที่สำคัญในสมัยอะสึชิโมโมยาม่า ได้แก่ สกุกุซังกาโน เป็นสกุกุซังแรกที่ได้รับความไว้วางใจจากชนชั้นสูงในการมอบหมายงานให้วาดภาพบนฝาผนัง ฝาประจันเลื่อน และฉากรับ เพื่อใช้ตกแต่งสถาปัตยกรรม² จิตรกรรมในสกุกุซังกาโนเป็นจิตรกรรมที่ผสมผสานเทคนิคการวาดภาพแบบจีนและแบบ Yamato เข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้หมึกแบบจิตรกรรมจีนวาดเป็นเส้นรอบนอก แล้วใช้เทคนิคการระบายสีแบบ Yamato ส่วนเนื้อหาของภาพนั้นเป็นเรื่องราวแบบญี่ปุ่น เช่น ภาพภูมิประเทศ ภาพนกและดอกไม้ ฉากชีวิตประจำวัน และภาพแสดงสัญลักษณ์ของฤดูกาล เป็นต้น (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 Flowers and Birds of the Four Seasons, Peafowl Azuchi-Momoyama Period
ที่มา: Kano Eitoku (1543)

3.2 งานศิลปะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติสมัยเอโดะ

สมัยเอโดะ เป็นสมัยที่การปกครองอยู่ภายใต้อำนาจตระกูลโทกุงาวะ โดยโชกุนโทกุงาวะ อิเอะยะสึ ศิลปกรรมในระยะแรกผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองรสนิยมของชนชั้นขุนนางซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์ ต่อมาเมื่อเข้าสู่ตอนกลางของสมัยเอโดะ การผลิตงานศิลปะทำเพื่อตอบสนองพ่อค้าผู้ร่ำรวย ซึ่งกลายเป็นผู้อุปถัมภ์แทนขุนนาง รูปแบบศิลปะส่วนใหญ่ย้อนกลับไปหางานศิลปะที่รุ่งเรืองในอดีตอีกครั้ง ประกอบกับการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศเป็นไปได้ด้วยดี จึงทำให้งานศิลปะกลับมารุ่งเรือง

² สกุกุซังกาโนสืบเชื้อสายมาตั้งแต่สมัยมูโรมาชิ และได้รับใช้ขุนอาชิกางะ ต่อมาจนถึงสมัยโมโมยามาและสมัยโทกุงาวะ โดยมีผู้ก่อตั้งคือ กาโน มาสะโนบุ (ค.ศ. 1434-1530)

ขึ้นอีกครั้ง โดยภาพที่เป็นที่นิยมสร้างสรรค์กันเป็นจำนวนมากคือ ภาพทิวทัศน์ที่แสดงความงดงามของ
ฤดูกาล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพท่องเที่ยวที่ยะทสึฮาชิ (Travelers at Yatsunashi) ปรากฏภาพชายหญิงที่แต่งเครื่อง
แต่งกายไม่ได้หรูหรา ผู้หญิงสวมชุดที่ด้านนอกเป็นสีเทา ชุดด้านในเป็นสีแดงลายจุดสีเหลือง ผ้าคาด
เอวสีครามหรือม่วง สวมหมวกรูปร่างครึ่งวงกลม สวมรองเท้าที่เป็นเชือกแบบผูก มือด้านขวาถือพัด
ส่วนผู้ชายที่อยู่ด้านข้างสวมชุดสีเทา ชุดด้านในสีแดงเช่นเดียวกันกับผู้หญิง กำลังก้มตัวผูกเชือก
รองเท้าที่มีลักษณะรองเท้าแบบเดียวกับผู้หญิง ทั้งสองยืนอยู่บริเวณฝั่งหรือท่า ที่ด้านหน้าของทั้งสองมี
น้ำล้อมรอบโดยมีสะพานไม้ที่ทอดยาวไปตามเส้นทาง และมีดอกไม้สีม่วงที่มีใบรูปรียาวขึ้นอยู่
บริเวณฝั่งหรือท่าและตามทางเดินของสะพาน (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 Travelers at Yatsunashi
ที่มา: Suzuki Harunobu (1768)

ภาพเทศกาลฮินะ (Hinamatsuri celebration for a princess) ในภาพปรากฏให้เห็น บริเวณห้องหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของบริเวณบ้านที่กำลังจัดเตรียมเทศกาลฮินะ โดยสภาพแวดล้อม ด้านนอกของบ้านที่มองออกไปเห็นสระน้ำ สะพานและสวนที่มีต้นไม้ต่างๆที่กำลังออกดอกสีชมพูและ ชาวบานสะพรั่ง ด้านขวาของภาพปรากฏแท่น 3 ชั้น สีส้มประดับลวดลาย ด้านบนสุดประดับตุ๊กตา 2 ตัว ที่สวมเครื่องแต่งกายหรูหราเหมือนชนชั้นสูง ตรงกลางระหว่างตุ๊กตาหรือหุ่นทั้ง 2 ตัว มีลักษณะ คล้ายแท่นที่ประดับด้วยขวดที่มีรูปทรงคล้ายแจกัน ถัดมาชั้นที่สองของแท่น ประดับด้วยตุ๊กตาหรือหุ่น ที่มีลักษณะคล้ายผู้หญิงทั้งหมด 5 ตัว สวมเครื่องแต่งกายสีฟ้า และทุกตัวจะถือเครื่องดนตรี เช่น กลอง และขลุ่ย ชั้นที่สามของแท่นประดับด้วยตุ๊กตาที่มีรูปร่างคล้ายสัตว์ 2 ตัว หันหน้าเข้าหากัน และ กล้องลักษณะทรงกลมและทรงสี่เหลี่ยมสีดำ ประดับลวดลายสีทอง วางอยู่หลายใบ และบริเวณ ด้านหน้าของแท่นมีเด็กผู้หญิงกำลังยืนอยู่ ในมือถือกล่องสีดำที่มีลวดลายสีทองและหันหน้าไปทาง ด้านซ้ายของภาพ ถัดมาบริเวณกลางรูปภาพ จะเห็นชายสูงศักดิ์นั่งตรงกลางของรูปภาพ ด้านหน้าของ ชายสูงศักดิ์มีเด็กผู้หญิงกำลังนั่งหันหลัง และหันหน้าไปทางด้านขวาของภาพ ถัดมาบริเวณด้านซ้ายของ ภาพ ปรากฏผู้หญิง 3 คน ที่มีผู้หญิงคนหนึ่งกำลังยืนอยู่ และอีก 2 คน กำลังนั่งพูดคุยกัน ผู้หญิงคนที่ ยืนอยู่นั้น ในมือถือสิ่งของที่มีสีขาวรูปร่างคล้ายปราสาท หันหน้าก้มลงมองผู้หญิง 2 คนที่กำลังนั่ง พุดคุยโดยผู้หญิงที่นั่งอยู่บริเวณด้านซ้ายสุดของภาพกำลังถือแก้วอยู่ และบริเวณด้านหน้าของผู้หญิงที่ ยืน มีโต๊ะสีดำประดับลวดลายดอกไม้สีทองที่ด้านบนโต๊ะถูกออกแบบให้เว้าลึกลงไป ภายในมีสิ่งของ รูปร่างคล้ายกระดาษสีเขียววางอยู่ด้านใน (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 Ukiyoe from the Edo period depicting a Hinamatsuri celebration for a princess
ที่มา: Toyokuni Utagawa (1769)

ภาพทิวทัศน์ต้นเมเปิ้ลที่ทาคาโอ (Maple Viewing at Takao) ในภาพปรากฏเป็นส่วนที่มีสระน้ำอยู่ตรงกลางของภาพ มีสะพานข้ามสระน้ำ และมีต้นไม้ที่ทั้งต้นเป็นสีแดงอมชมพูล้อมรอบบริเวณสวน ทางด้านขวาของรูปภาพปรากฏกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ทั้งนั่งและยืนอยู่ในบริเวณด้านขวาของภาพ บริเวณตรงกลางของกลุ่มคนที่นั่งมีภาชนะรูปทรงสี่เหลี่ยมและวงกลมวางอยู่ และมีเด็ก 2 คน กำลังยืนอยู่ทางด้านขวาสุดของภาพ ถัดจากกลุ่มคนที่นั่งจะเห็นชายแก่ใส่ชุดสีขาวกับสีแดงกำลังยืนอยู่ ตรงกลางชายแก่ทั้งสอง เป็นสัมภาระที่มีไม้เสียบตรงกลางไว้สำหรับแบก ถัดมาบริเวณสะพานตรงกลางภาพ จะเห็นกลุ่มคนที่กำลังเดินข้ามสะพาน บางคนก็หยุดยืนชมวิวบริเวณสะพาน บางคนก็นั่งลงที่บริเวณสะพาน และบริเวณทางขึ้นสะพานมีกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่กำลังพูดคุยกันอยู่บริเวณนี้ โดยมีชาย 2 คนที่ถือพัดลักษณะเหมือนกำลังจะเดินขึ้นสะพาน และใกล้ๆกันก็ชายอีก 2 คน ที่กำลังพูดคุยกับชายที่กำลังถือร่มที่หุบไว้อยู่ และถัดไปทางซ้ายมือของภาพจะเห็นกลุ่มคนอีกกลุ่มที่กำลังนั่งล้อมวงกัน โดยมีผู้ชายที่ใส่เสื้อสีแดงกางเกงสีดำกำลังเต้น ส่วนผู้ชายที่ใส่ชุดสีฟ้าลายทางและชุดสีแดงลายทางเป็นผู้เล่นกลอง บริเวณตรงกลางของกลุ่มคนมีภาชนะรูปทรงสี่เหลี่ยม และเหยือกที่ใส่ของเหลวสีฟ้าและสีแดง ด้านหลังของผู้ชายที่ใส่ชุดสีดำเป็นสิ่งของรูปทรงสี่เหลี่ยมคล้ายกล่องจำนวน 3 ใบ และมีอยู่ 1 ใบที่มีลักษณะเป็นชั้น ถัดมาบริเวณด้านบนซ้ายของภาพจะเห็นนกสีขาว 3 ตัว กำลังบินลงมาด้านล่าง เหนือขึ้นไปด้านบนมีลักษณะเหมือนยอดเขาที่บนภูเขามีสันสนและเสาโทริอิ ที่ปกคลุมไปด้วยหิมะ ถัดมาบริเวณตรงกลางภาพปรากฏฝูงห่านที่กำลังบินขึ้นฟ้า ด้านบนขวาของภาพปรากฏภาพยอดเขาสีเขียว และมีบ้านเรือนหลังคาบ้านเรือนซ้อนตัวอยู่กลางหุบเขาอันงดงาม (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 Maple Viewing at Takao (mid-16th century)

ที่มา: Kano Hideyori (1603)

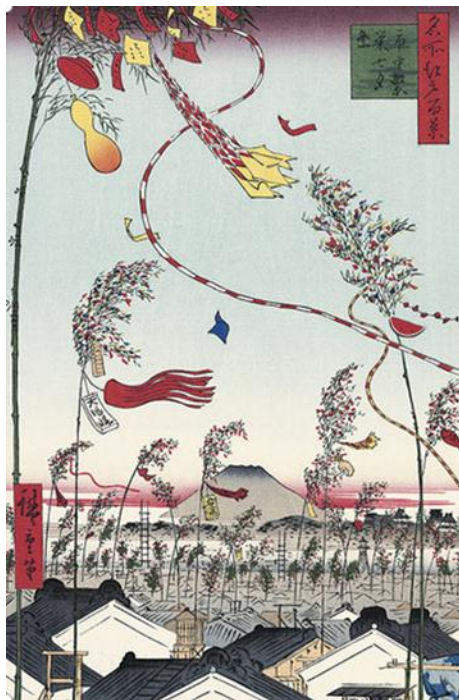
ภาพบริเวณศาลเจ้าคะเมะโตเท็นจิน (Inside Kameido Tenjin Shrine) ในระยะหน้าของภาพทางด้านซ้ายปรากฏดอกไม้สีม่วงที่ห้อยระย้า ส่วนทางด้านขวาเป็นภาพกิ่งสนสีเขียวสดใสมือมองผ่านดอกไม้และกิ่งสนออกไปด้านหลังปรากฏแม่น้ำอันเงียบสงบ มีนกเป็ดน้ำขนสีน้ำตาลเข้ม ทัองและหน้าอกสีขาวว่ายน้ำเล่นอย่างสนุกสนาน สะพานโค้งที่ทำมาจากไม้ทอดตัวยาวข้ามลำน้ำบนสะพานมีหญิงสาวในชุดกิโมโนสีแดงดำลั้งจูงเด็กเล็กๆ เดินข้ามสะพาน และถ้ามองรอดใต้สะพานจะเห็นเหมือนทางเดินที่มีผู้คนกำลังเดินและนั่งอยู่บริเวณนั้นซึ่งประดับไปด้วยโคมไฟกลมๆ สีแดงตามทาง และบริเวณท้องฟ้าระบายด้วยไล่สีส้มเข้มจากด้านบนและไล่สีให้อ่อนลงจนเป็นสีส้มออกไปทางสีเนื้อทางด้านล่าง (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 Inside Kameido Tenjin Shrine (亀戸天神境内 Kameido Tenjin keidai)

ที่มา: Utagawa Hiroshige (1856)

ภาพเมืองที่เฟื่องฟูเทศกาลทานาบาตะ (The City Flourishing, the Tanabata Festival) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าว จุดเด่นของภาพคือบริเวณด้านซ้ายสุดของภาพปรากฏให้เห็น ต้นไม้ที่มีลำต้นยาวมีใบเรียวยาวเล็ก มีลักษณะคล้ายต้นไผ่ บริเวณกิ่งถูกผูกไปด้วยกระดาษสีเหลือง สีแดง รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าและสี่เหลี่ยมจัตุรัส ที่ถูกเขียนตัวอักษรลงบนกระดาษ และมีเส้นเชือกสีแดงสลับขาวและสิ่งของที่รูปทรงคล้ายน้ำเต้าก็ถูกผูกที่กิ่งด้วยเช่นกัน โดยในภาพจะปรากฏต้นไม้ที่มีลักษณะแบบนี้ ที่ถูกผูกด้วยกระดาษลักษณะนี้อยู่เต็มไปหมดในบริเวณของภาพ แต่อาจมีสิ่งของบางสิ่งเปลี่ยนแปลงไปบ้างเช่น แดงโม ปลา และการดาษที่เป็นเส้นๆ หลายๆ เส้น โดยต้นไม้เหล่านี้ถูกผูกไว้อยู่ที่บริเวณหลังคาบ้าน เห็นได้จากด้านล่างของภาพจะเป็นหลังคาบ้านของชาวบ้าน โดยบริเวณตรงกลางเป็นภูเขาฟูจิที่สูงเด่นขึ้นมา และที่ด้านหลังของภูเขาฟูจิเป็นเงาเหมือนกับแม่น้ำ ส่วนบริเวณด้านบนของภาพเป็นท้องฟ้าสีฟ้าและบริเวณกึ่งกลางของภาพเป็นท้องฟ้าสีขาวที่ถูกไล่เฉดสีมาจากด้านบน (ภาพที่ 10)

ภาพที่ 10 The City Flourishing, the Tanabata Festival
(市中繁栄七夕祭 Shichu han'ei Tanabata matsuri)
ที่มา: Utagawa Hiroshige (1857)

ภาพผู้หญิงสองคนกำลังเก็บดอกบัว (Two women gathering lotus blossoms) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าว ปรากฏรูปผู้หญิง 2 คน ที่อยู่บนเรือ ผู้หญิงที่ใส่ชุดสีฟ้าลวดลายขาว ชุดด้านในสีแดงมีผ้ารัดเอวสีแดงลายขาว มือข้างซ้ายถือสิ่งของรูปร่างคล้ายไม้ที่มีขนาดยาว มือด้านขวาถือสิ่งของรูปร่างเรียวและสั้น ใบหน้าเอียงมาทางด้านขวามือของรูปภาพ ส่วนผู้หญิงอีกคนที่กำลังก้มตัวลงเก็บดอกบัว ใส่ชุดสีขาวลายตารางสีแดง มีผ้าสีขาวอยู่ที่เอว ถัดมาบริเวณด้านซ้ายและด้านล่างของภาพเป็นน้ำที่มีดอกบัวที่กำลังบาน และยังไม่บานกำลังชู่อขึ้นมาเหนือน้ำ และมีใบบัวจำนวนมากหนึ่งอยู่ที่บริเวณผิวน้ำ ถัดลงมาบริเวณด้านล่างของภาพจะเห็นฝั่งหรือท่าที่มีต้นหญ้าที่มีดอกไม้สีม่วงกำลังขึ้นอยู่บริเวณท่าน้ำ (ภาพที่ 11)

ภาพที่ 11 Two women gathering lotus blossoms

ที่มา: Suzuki Harunobu (1765)

ภาพผู้หญิงคนหนึ่งกำลังเก็บดอกเบญจมาศที่ริมลำธาร (流れのほとりで菊を摘む女) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าว จะเห็นว่าตรงบริเวณกลางภาพเป็นรูปผู้หญิงที่ใส่ชุดด้านนอกสีน้ำตาลลวดลายม้วนและนกสีขาวยุกผ้ารัดเอวสีดำลวดลายขาว ชุดด้านในเป็นสีแดง กำลังถือดอกไม้ที่มีสีเหลืองแดง นั่งอยู่ที่บริเวณริมแม่น้ำหรือลำธาร บริเวณริมแม่น้ำมีดอกไม้ที่มีกลีบดอกเป็นรูปทรงรี ในหนึ่งดอกมีหลายกลีบดอกไม้ที่ขึ้นบริเวณนี้มีหลากหลายสี เช่น สีเหลืองแดง สีชมพู สีม่วงชมพู สีเหลือง เป็นต้น บริเวณด้านซ้ายของภาพเป็นฝั่งหรือพื้นดินที่ผู้หญิงกำลังนั่งอยู่ ส่วนบริเวณกึ่งกลางค่อนไปทางขวาและด้านบนของภาพ เป็นแม่น้ำที่มีเกลียวคลื่น และถัดมาบริเวณด้านขวาสุดของภาพ จะเห็นฝั่งหรือพื้นดินอีกด้านที่มีดอกไม้ชนิดนี้ขึ้นอยู่เช่นกัน ทำให้ภาพนี้มองเห็นเป็นพื้นดิน 2 ฝั่งที่มีน้ำไหลผ่านตรงกลาง (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 Parody of the Story of the Chrysanthemum Boy (Kikujido) 見立菊慈童

(流れのほとりで菊を摘む女)

ที่มา: Suzuki Harunobu (1765)

ภาพคนเก็บลูกพลับ (The Persimmon Gatherers) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าว ปรากฏให้เห็น คน 2 คน ที่อยู่บริเวณกลางภาพที่กำลังช่วยกันเก็บผลไม้โดยให้คนใดคนหนึ่งชี้หลัง เพื่อปีนขึ้นไปเก็บผลไม้รูปทรงกลมสีส้ม มีใบสีเขียวที่กำลังออกผลจำนวนมากและแตกกิ่งยื่นออกมา นอกรั้ว โดยคนที่ให้ชี้หลัง ใส่ชุดด้านนอกสีเขียวลายขีดขาว ชุดตัวในสีแดง ผ้าคาดเอวสีขาวลายเส้นสีแดง ใส่รองเท้ายักษ์สีดำ ส่วนคนที่ปีนขึ้นไปเก็บผลไม้ ใส่ชุดสีน้ำตาลลวดลายคล้ายใบไม้ ชุดด้านในสีส้ม ผูกผ้าคาดเอวลายสีเหลี่ยมเขียวและขาว ถัดมาด้านซ้ายของภาพเป็นรั้วสีน้ำตาลที่มีลักษณะเหมือนไม้ที่นำมาต่อๆกัน บริเวณรั้วมีใบไม้ที่มีลักษณะ 3 แฉก มีสีเหลืองอยู่ที่บริเวณรั้ว ถัดลงมา บริเวณด้านขวาของภาพ จะเห็นภาพลักษณะคล้ายๆ ก้อนหินอยู่ด้านล่างบริเวณ พื้นด้านล่างเป็นสีขาว และบริเวณด้านบนของภาพเป็นสีน้ำตาลอ่อน (ภาพที่ 13)

ภาพที่ 13 The Persimmon Gatherers 柿の実とり
ที่มา: Suzuki Harunobu (1767)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าว จะสังเกตเห็นได้ว่าพื้นหลังของฉากเป็นสีทอง ลวดลายคล้ายก้อนเมฆและมีสีเขียวในบริเวณที่อยู่ใกล้กับฉากน้ำตกที่มีแม่น้ำไหลผ่านตรงกลาง ด้านขวาของภาพจะเป็นภาพต้นไม้ที่มีดอกสีเหลืองทรงกลมมีขนาดเล็ก ออกดอกหลายดอกอยู่ในกิ่งเดียวกัน ถัดมาด้านล่างขวาของภาพจะเป็นภาพลักษณะคล้ายรากไม้สีเขียวที่งูขึ้น เยื้องขึ้นไป ด้านบนจะมีนกสีขาวขาว ยืนอยู่ที่ริมน้ำ โดยที่ด้านหลังของนกเป็นต้นไม้ที่มีดอกสีม่วงและสีขาว ลำต้นขึ้นมาจากน้ำ ใบมีลักษณะเรียวยาวขึ้นอยู่ ถัดมาบริเวณตรงกลางของภาพ จะเห็นต้นไม้ที่มีความโค้งงอ และแตกกิ่ง ออกดอกที่มีสีม่วงฟ้าที่กำลังห้อยระย้าอยู่บนต้นไม้ ใบไม้เป็นสีเขียว ด้านล่างของลำต้นมีดอกไม้สีแดงขึ้นแซมอยู่บริเวณรากของต้นไม้ ข้างๆกันจะเห็นโชดหินสีเขียวหรือรากต้นไม้สีเขียว ที่มีต้นไม้ต้นเล็กๆ กำลังขึ้นอยู่ประมาณ 4 ต้นและมีดอกไม้สีชมพูและสีส้มเหลืองขึ้นแซมเล็กน้อย นอกจากนี้บริเวณต้นไม้ยังมีนกตัวสีขาว แต่บริเวณปีก หัว และหางที่ยาวเป็นสีดำ เกาะอยู่ที่ต้นไม้ และบริเวณด้านขวาของต้นไม้ก็มีนกชนิดนี้กำลังบินอยู่เช่นกัน ส่วนด้านหลังของต้นไม้มีโชดหินสีเขียว โผล่ขึ้นมาเหนือน้ำ ทางด้านขวาของโชดหินสีเขียว มีนกตัวสีเทาขนตรงปีกแซมสีเหลืองตรงคางสีส้ม กำลังเล่นน้ำ และถัดมาบริเวณด้านซ้ายของภาพจะสังเกตเห็นต้นไม้ขึ้นซ้อนกันอยู่ 2 ต้น ต้นหนึ่งมีดอกสีแดง ส่วนอีกต้นมีดอกสีขาวแต่มีลักษณะของกลีบดอกที่ใหญ่และจำนวนกลีบดอกไม่มาก บนต้นของดอกไม้ที่มีสีแดงมีนกตัวสีน้ำตาลที่มีขนาดเล็กเกาะอยู่ บริเวณด้านล่างถัดไปทางขวาเล็กน้อย จะสังเกตเห็นนก 2 ตัว ที่มีขนสีน้ำตาล ขนที่ปีกเป็น สีน้ำตาลเข้มและน้ำตาลอ่อน ทำท่าหากินอยู่ที่บริเวณริมแม่น้ำ ส่วนด้านบนซ้ายของภาพปรากฏให้เห็นนกที่กำลังบินเป็นนกที่มีลำตัวสีเทา บริเวณปีกและหางมีสีดำแซม (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 Birds and Flowers of Spring and Summer

ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพพลัมสีแดงที่โอมोरียามาโมโตะที่โตเกียว (Red Plum at Omori Yamamoto in Tokyo) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าว สิ่งที่สังเกตเห็นได้อย่างเด่นชัดคือต้นไม้ที่อยู่ทางด้านขวาของภาพที่แตกกิ่งยื่นออกไปในทิศทางต่างๆ โดยในแต่ละกิ่งจะไม่มีใบไม้อยู่เลย มีเพียงดอกไม้สีแดงสดที่มีทั้งดอกที่บ้านแล้ว ดอกที่กำลังบาน และที่ดอกที่ยังไม่บาน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นที่สุดในภาพ โดยฉากหลังของต้นไม้ต้นนี้เป็นต้นไม้ที่มีระยะที่ห่างออกไปจากระดับสายตา และต้นไม้เหล่านั้นออกดอกเป็นสีขาว นอกจากนั้นมีรั้วที่ทำจากไม้ และด้านล่างซ้ายของภาพก็เป็นต้นไม้ที่ออกดอกสีขาวเช่นกัน ถัดไปเล็กน้อยเป็นโตะไม้ที่มีขอบสีน้ำตาล ด้านบนโตะมีแก้วหรือถ้วยชาวางสีขาววางอยู่ และบริเวณกลางภาพเอียงไปทางขวา เป็นกระท่อมที่มุงหลังคาด้วยหญ้า บริเวณพื้นด้านล่างและด้านบนของภาพเป็นสีขาว (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 Red Plum at Omori Yamamoto in Tokyo (Tokyo Omori Yamamoto kobai),
from the series Thirty-six Selected Flowers (Sanjurokkasen)
ที่มา: Utagawa Hiroshige II (Shigenobu) (1866)

ภาพผู้หญิงกำลังขุดหน่อไม้ในหิมะ (Woman Digging for Bamboo Shoots in Snow) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าว บริเวณตรงกลางของภาพเป็นภาพหญิงสาว ใส่ชุดสีชมพูออกน้ำตาลอมส้มมีลวดลายสีขาวและลวดลายของใบไม้สีเขียว ผูกผ้าคาดเอวสีน้ำตาลที่มีลายเส้นสีขาว สวมหมวกที่ทำจากไม้ ที่หลังถูกคลุมด้วยฝาง มือทั้ง 2 ข้าง ถือจอบไม้ กำลังยืนด้วยเท้าที่เปลือยเปล่าบนหิมะ และบริเวณด้านซ้ายของภาพเป็นต้นไม้อ่าต้นเป็นปล้อง มีใบเรียวยาวเล็กหลายใบอยู่ในกิ่งเดียวกันที่กำลังถูกหิมะทับถมอยู่ด้านบนของใบ บริเวณด้านล่างเป็นสีขาวของปุ๋ยหิมะ และมีหัวของหน่อไม้สีน้ำตาลอมแดงโผล่ขึ้นมาพ้นหิมะ โดยบริเวณด้านบนคือหิมะที่กำลังโปรยปรายตกลงมาจากฟากฟ้า (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 Woman Digging for Bamboo Shoots in Snow; Parody of Meng Zong (Moso)
ที่มา: Suzuki Harunobu (1765)

ภาพเก็บดอกไม้ที่หล่นด้วยที่จับปลา (Catching Fallen Blossoms with a Fish Net) จากรูปแบบจิตรกรรมของภาพดังกล่าว จากภาพจะเห็นผู้หญิงสวมชุดสีชมพูมีลวดลายดอกไม้และใบไม้สีเขียว ผูกผ้าคาดเอวสีน้ำตาล สวมรองเท้าแบบหนีบ ที่มีอด้านขวาถือที่ซ็อนสิ่งของอยู่ กำลังยืนอยู่บนฝั่ง ฉากทั้งหมดของภาพคือแม่น้ำที่มีดอกไม้ลอยอยู่ในน้ำ และอีกฝั่งที่ผู้หญิงกำลังยืนอยู่ ซึ่งอีกฝั่งนั้นมีต้นไม้ที่แตกกิ่งโน้มลงมาด้านล่างและมีดอกไม้สีขาวบานอยู่เต็มต้น (ภาพที่ 17)

ภาพที่ 17 Catching Fallen Blossoms with a Fish Net 桜を掬う女
ที่มา: Suzuki Harunobu (1766)

บทที่ 4

สัญลักษณ์ของฤดูกาลและวิเคราะห์ภาพสี่ฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีฤดูทั้งหมด 4 ฤดู ประกอบไปด้วยฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาว ซึ่งฤดูใบไม้ผลิจุดเด่นของฤดูนี้คือ ดอกซากุระ และฤดูใบไม้ผลิยังถือเป็นฤดูแห่งการเริ่มต้นใหม่ขอ ชาวญี่ปุ่น ทั้งการเริ่มต้นชีวิตการทำงานหรือเริ่มต้นชีวิตการเรียน เนื่องจากในฤดูนี้เป็นช่วงที่บริษัทและโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยต่างเปิดทำการพร้อมกับต้อนรับพนักงานใหม่และเริ่มต้นภาคการศึกษาใหม่ ชาวญี่ปุ่นจึงถือกันว่าฤดูใบไม้ผลิเป็นฤดูแห่งการเริ่มต้นใหม่ และในฤดูร้อนชาวญี่ปุ่นถือว่าเป็นฤดูแห่งการเริ่มต้นเพาะปลูกข้าวของชาวนา เนื่องจากสภาพอากาศที่จะอุ่นขึ้นเรื่อยๆ และนกที่เริ่มบินกลับประเทศญี่ปุ่น ประกอบกับฤดูนี้เป็นฤดูที่มีเทศกาลและงานเฉลิมฉลองประจำปีต่างๆ มากมาย ทำให้ฤดูนี้เป็นฤดูแห่งความสนุกสนานและคึกคัก ฤดูใบไม้ร่วงถือเป็นอีกฤดูหนึ่งที่ชาวญี่ปุ่นชื่นชอบเนื่องจากจุดเด่นของฤดูนี้คือ ใบไม้เปลี่ยนสี และผลไม้ที่ในหนึ่งปีจะพบเห็นหรือได้รับประทานเพียงในช่วงฤดูนี้เท่านั้น ประกอบกับอุณหภูมิในฤดูนี้ไม่ร้อนและไม่หนาวจนเกินไป จึงถือได้ว่าเป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การออกมาเดินเล่นและพักผ่อนไปกับการชมใบไม้เปลี่ยนสี ส่วนฤดูหนาวเป็นฤดูที่หนาวเย็นทั่วทุกพื้นที่เริ่มมีหิมะปกคลุม แต่ในความหนาวเย็นก็มีความอบอุ่นอยู่ทั่วทุกบ้าน เพราะทุกคนรอบครัวของชาวญี่ปุ่นจะอยู่พร้อมหน้ากันในฤดูนี้ อีกทั้งในฤดูนี้ยังมีความงามอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ฤดูนี้ดูงามยิ่งขึ้นคือ การที่ดอกบ๊วยเริ่มบานสะพรั่งในช่วงปลายฤดูหนาว สีของดอกบ๊วยจะช่วยให้ฤดูหนาวมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อลองพิจารณาจากข้อความข้างต้น ซึ่งสามารถแบ่งสัญลักษณ์ของฤดูกาลต่างๆ โดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งออกเป็น 4 ประเภทได้ดังนี้

1. ดอกไม้ ต้นไม้และพืช
2. นก
3. ผลไม้
4. เทศกาล

ฤดูกาลทั้ง 4 ฤดูนั้นต่างก็มีความแตกต่างกัน ทั้งสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศและรวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพราะฉะนั้นการจะทราบถึงลักษณะเฉพาะของฤดูกาลต่างๆ

นั้นจะใช้เพียงการสังเกตปัจจัยภายนอกแบบผิวเผินอาจไม่เพียงพอ จึงต้องใช้สัญลักษณ์ของฤดูกาลต่างๆ ทั้ง 4 ประเภทข้างต้นมาช่วยจำแนกให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละฤดูกาล นอกจากนี้ในความเป็นลักษณะเฉพาะนี้เองที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจในแต่ละฤดูกาล ซึ่งในแต่ละฤดูก็มีความสวยงามที่แตกต่างกัน ดังนั้นสัญลักษณ์ทั้ง 4 ประเภทที่จำแนกออกมาสามารถนำมาอธิบายถึงสัญลักษณ์ในแต่ละฤดูกาลได้ดังต่อไปนี้

4.1 ดอกไม้ ต้นไม้และพืช

4.1.2 ฤดูใบไม้ผลิ

ดอกซากุระ (Sakura) ซากุระเป็นดอกไม้ที่ผูกพันกับชาวญี่ปุ่นมาตั้งแต่อดีต ทั้งยังเป็นดอกไม้ประจำประเทศญี่ปุ่นและสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงฤดูใบไม้ผลิ ต้นซากุระเป็นต้นไม้ที่จะออกดอก 1 ครั้ง ในระยะเวลา 1 ปี ซึ่งจะออกดอกเพียงช่วงเวลาสั้นๆประมาณ 1 สัปดาห์ ด้วยลักษณะแบบนี้จึงเกิดเป็นหลักความเชื่อของชาวญี่ปุ่นที่ว่า แม้ว่าจะงดงามเพียงใด สักวันหนึ่งย่อมดับสูญ จึงถูกนำมาเปรียบกับความที่ไม่จีรังยั่งยืนของชีวิตมนุษย์

ดอกคเคคิสีบาตะ (Kakitsubata) คเคคิสีบาตะเป็นดอกไม้ที่มีดอกสีม่วง สีน้ำเงินฟ้า สีขาวและบริเวณตรงกลางของกลีบดอกทุกกลีบจะมีสีขาวอยู่บริเวณตรงกลาง ดอกคเคคิสีบาตะเจริญเติบโตได้ดีที่บริเวณน้ำตื้นหรือบริเวณที่มีความชื้นเหมาะสมและบริเวณริมแม่น้ำลำธาร และมักจะออกดอกในช่วงปลายฤดูใบไม้ผลิ

ดอกวิสทีเรีย (Wisteria) ดอกวิสทีเรียหรือที่รู้จักกันอีกชื่อว่าดอกฟูจิ(Fuji) ลักษณะของดอกจะมีลักษณะเป็นช่อยาวๆ ห้อยระย้าลงมาจากต้น สีของดอกจะมีสีขาว สีชมพูและสีม่วง ดอกวิสทีเรียหรือดอกฟูจิมิถิ่นกำเนิดมาจากแถบทวีปเอเชีย เช่น จีน เกาหลีและญี่ปุ่น นอกจากนี้ดอกวิสทีเรียยังได้รับฉายาว่าเป็น 1 ใน 7 ต้นไม้มหัศจรรย์ของโลก(One of the seven horticultural wonders of the world) เนื่องจากสามารถออกดอกเบียดกันได้ถึง 40 ช่อต่อ 1 ตารางฟุต อีกทั้งดอกวิสทีเรียยังเป็นดอกไม้ที่แสดงถึงการมาเยือนของฤดูใบไม้ผลิอีกด้วย

ดอกกุหลาบ (Rose) สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในแทบทุกทวีป กุหลาบมีหลากหลายสายพันธุ์ ทำให้รูปร่างของดอกกุหลาบที่พบในแต่ละพื้นที่อาจมีความแตกต่างกัน ในประเทศญี่ปุ่นดอก

กุหลาบเริ่มผลิดอกบานสะพรั่งในช่วงฤดูใบไม้ผลิ ความงดงามของดอกกุหลาบในฤดูนี้ถูกถ่ายทอดลงในงานจิตรกรรมต่างๆ ของญี่ปุ่นมาหลายยุคหลายสมัย

ดอกยาเอะยามาบูกิ (Yaeyamabuki) เป็นดอกไม้ที่มีสีเหลืองสด กลีบดอกมีขนาดเล็กซ้อนกันเป็นชั้นๆ ต้นของยาเอะยามาบูกิ จะมีลักษณะเป็นพุ่มลำต้นไม่สูงมากนัก มีกิ่งแตกยื่นออกมาบางกิ่งก็โน้มกิ่งลงและแต่ละกิ่งจะมีดอกยาเอะยามาบูกิออกดอกบานสะพรั่งอยู่เต็มกิ่งและเมื่อถึงฤดูใบไม้ผลิจะออกดอกพร้อมกันทั้งต้น

4.1.2 ฤดูร้อน

ดอกฮาสุ (Hasu) หรือที่รู้จักกันในนามของดอกบัว คนญี่ปุ่นเชื่อว่าเป็นดอกไม้ที่บานอยู่บนสวรรค์ ดอกฮาสุหรือดอกบัวเป็นดอกไม้ที่ถูกนำมาจากประเทศเทศจีน นอกจากนี้ทุกส่วนของบัวสามารถนำมาใช้บริโภคได้ เช่น กลีบบัว ฟักบัว ก้านบัวหรือแม้กระทั่งรากบัว ที่คนญี่ปุ่นมีความเชื่อที่ว่าถ้าลองส่องดูในรูของรากบัวก็จะเห็นอนาคตของตนเอง อีกทั้งดอกบัวยังเป็นดอกไม้ที่สื่อถึงมาเยือนของฤดูร้อนได้เป็นอย่างดี

ดอกยูริ (Yuri) หรือดอกลิลลี่ เป็นดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์แทนความบริสุทธิ์ ที่สามารถพบเห็นได้ตั้งแต่สมัยเอโดะของญี่ปุ่น โดยในประเทศญี่ปุ่นมีดอกยูริหรือดอกลิลลี่ที่เป็นพันธุ์พื้นเมืองอยู่ 15 สายพันธุ์ ดอกลิลลี่ถือว่าเป็นดอกไม้ที่มีขนาดใหญ่ และมีสีของดอกที่สวยงาม ปัจจุบันดอกลิลลี่มีอยู่หลากหลายสีและมีสายพันธุ์มากกว่า 100 สายพันธุ์

ดอกฟูโยอุ (Fuyou) เป็นดอกไม้สกุลเดียวกับดอกชบาหรือดอกพุทตาน พบมากที่ประเทศจีน ไต้หวันและญี่ปุ่น ลักษณะกลีบดอกจะมีกลีบดอก 5 กลีบ และจะบานเป็นลักษณะทรงกระบอก สีของดอกฟูโยอุส่วนใหญ่เป็นสีชมพูและสีขาว แต่ในปัจจุบันสามารถพบเห็นดอกฟูโยอุที่มีสีชมพูปนสีขาวอยู่ในดอกเดียวกันได้

ดอกคังนะ (Kangna) มีลักษณะดอกที่มีขนาดใหญ่ ลำต้นของดอกคังนะจะมีทรงเป็นพุ่มไม่สูงมากนักมีใบปกคลุมจำนวนมาก ใบมีขนาดเรียวยาว สีของดอกคังนะส่วนใหญ่จะมีสีแดงสดและสีแดงอมส้ม

ดอกเคียวฉิคุโตอุ (Kiouchikutou) มีถิ่นกำเนิดมาจากแพททะเลเมดิเตอร์เรเนียน และออกดอกในช่วงปลายฤดูร้อน ลักษณะของดอกจะมีทั้งที่เป็นแบบดอกซ้อนและดอกที่มีลักษณะแบบไม่ซ้อน ลำต้นจะมีลักษณะเป็นพุ่ม และสูงไม่มากนัก สีของดอกเคียวฉิคุโตอุส่วนใหญ่เป็นสีแดง และสีชมพู

4.1.3 ฤดูใบไม้ร่วง

ดอกคิคุ (Kiku) หรือที่รู้จักกันในนามของดอกเบญจมาศ ดอกเบญจมาศถูกนำเข้ามาจากประเทศจีนในสมัยนาราจุดประสงค์เพื่อนำมาใช้ทำเป็นยารักษาโรคแต่ได้รับความนิยมจากราชวงศ์ญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก จึงถูกนำมาใช้เป็นตราแผ่นดินซึ่งเป็นตราสัญลักษณ์ของราชวงศ์ญี่ปุ่น ตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมา นอกจากจะใช้เป็นตราประทับแล้ว ดอกเบญจมาศก็ยังมีความเกี่ยวข้องกับชาวญี่ปุ่นอีกมากมาย โดยจะเห็นได้จากรูปและสัญลักษณ์ดอกเบญจมาศที่ปรากฏอยู่บนข้าวของเครื่องใช้ เช่น ลวดลายบนชุดกิโมโน กระเป๋า เครื่องประดับต่างๆ และรวมไปถึงเหรียญ 50 เยน ซึ่งดอกเบญจมาศยังถือเป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วงอีกด้วย

ต้นเมเปิ้ล (Maple) ต้นเมเปิ้ลมีถิ่นกำเนิดที่ประเทศจีน เกาหลีและญี่ปุ่น โดยต้นเมเปิ้ลส่วนใหญ่ของประเทศญี่ปุ่นอยู่บริเวณข้างทางหรือสวนสาธารณะ ในฤดูร้อนต้นเมเปิ้ลจะเป็นสีเขียว แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่ฤดูใบไม้ร่วง ใบของต้นเมเปิ้ลจะเริ่มเปลี่ยนสีเป็นสีแดงและร่วงหล่นลงสู่พื้นและจะผลัดใบจนหมดต้น ก่อนฤดูหนาวจะมาถึง

ต้นแปะก๊วย (Ginkgo) มีลักษณะลำต้นสูงใหญ่ มีลักษณะรูปทรงคล้ายต้นสน ใบแปะก๊วยจะมีขนาดเล็ก นิยมปลูกตามข้างทางและปลูกเป็นแนวยาว ในฤดูร้อนใบของต้นแปะก๊วยจะเป็นสีเขียว เมื่อเริ่มเข้าสู่ฤดูใบไม้ร่วงใบของต้นแปะก๊วยเริ่มเปลี่ยนเป็นสีเหลืองและจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองทั้งต้นและจะผลัดใบก่อนฤดูหนาวมาถึงและมักจะปลูกสลับกับต้นเมเปิ้ลเพื่อความสวยงาม

ดอกคอสโมส (Cosmos) หรือมีชื่อเรียกเป็นภาษาญี่ปุ่นว่าดอกอะคิซากุระ (Akisakura) เนื่องจากรูปร่างของกลีบดอกมีความคล้ายคลึงกับดอกซากุระ ดอกคอสโมสมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่ประเทศเม็กซิโก สีของดอกคอสโมสส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นสีแดง สีขาวและสีชมพู และมักจะพบเห็นดอกคอสโมสผลิบานในฤดูใบไม้ร่วง

ดอกฮิกังบานะ (Higanbana) เชื่อกันว่าถูกนำเข้ามาจากประเทศจีน รูปร่างของดอกมีลักษณะคล้ายแมงมุม สีของดอกฮิกังบานะส่วนใหญ่ที่พบเห็นทั่วไปจะเป็นสีแดง ดอกฮิกังบานะมักจะขึ้นอยู่ตามบริเวณ ท้องทุ่งและจะผลิบานในช่วงฤดูใบไม้ร่วง

4.1.4 ฤดูหนาว

ดอกบ๊วย (Ume blossoms) หรือที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่าดอกพลัม มีถิ่นกำเนิดมาจากประเทศจีน ดอกบ๊วยหรือดอกพลัมเป็นดอกไม้สกุลเดียวกับดอกซากุระ ทำให้ลักษณะของดอกบ๊วยมีความคล้ายคลึงกับดอกซากุระ สีของดอกบ๊วยส่วนใหญ่จะเป็นสีแดง สีชมพูและสีขาวและดอกบ๊วยจะบานในช่วงปลายฤดูหนาว

ดอกสุอิเซน (Suisen) หรือที่รู้จักอีกชื่อหนึ่งว่าดอกนาร์ซิสซัส เป็นดอกไม้ที่มีลักษณะของกลีบดอกคล้ายทรัมเป็ต สีของดอกสุอิเซนหรือดอกนาร์ซิสซัสมีสีขาวและสีเหลือง ซึ่งโดยทั่วไปจะพบเห็นดอกสุอิเซนที่เป็นสีเหลืองมากกว่า

ดอกฟูคุจิวโซ (Fukujusou) เป็นดอกไม้ที่มีสีเหลืองสด ดอกฟูคุจิวโซจะมีขนาดลำต้นที่สั้นส่วนของดอกเกือบติดอยู่กับพื้นดิน กลีบดอกฟูคุจิวโซจะมีลักษณะเรียวยาวและกลีบดอกไม้ซ้อนทับกัน และจะขึ้นในช่วงปลายฤดูหนาว

หน่อไม้ (Bamboo shoot) เป็นพืชที่เป็นผลของต้นไผ่ โดยต้นของหน่อไม้หรือต้นไผ่จะเริ่มเจริญเติบโตในช่วงฤดูใบไม้ร่วงและจะออกผลออกมาเป็นหน่อไม้ในช่วงปลายฤดูหนาวและว่ากันว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่หน่อไม้จะมีรสชาติที่อร่อยที่สุด และเมื่อออกหน่อไม้แล้ว ต้นไผ่ก็จะเริ่มเปลี่ยนใบเป็นสีแดงในฤดูใบไม้ผลิ และจะวนเป็นวัฏจักรแบบนี้ไปตลอดทั้งปี

4.2 นก

4.2.1 ฤดูใบไม้ผลิ

นกคัคคู (Kakkou) หรือนกกาเหว่า ในประเทศญี่ปุ่นนกชนิดนี้มักอาศัยอยู่บนภูเขา อาหารที่นกคัคคูหรือนกกาเหว่ากินส่วนใหญ่เป็นแมลงและหนอนผีเสื้อ นกชนิดนี้มักพบเห็นได้ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ

นกอโคจูเคะอิ (Kojikei) หรือที่รู้จักในชื่อวานกกระทาไม้ไผ่ นกชนิดนี้มีขนาดเล็กมีขนสีน้ำตาลและมีขนสีเหลืองน้ำตาลและสีแดงปนน้ำตาลที่หน้าอกและมีขนหางสีน้ำตาลแดงเข้ม นกอโคจูเคะอิหรือนกกระทาไม้ไผ่มักอาศัยรวมกันเป็นฝูง สามารถพบเห็นได้ในฤดูใบไม้ผลิ

นกสีบามะ (Tsubame) จะมีขนบริเวณลำตัวสีน้ำตาลเงิน ขนบริเวณอกมีสีแดง อาศัยอยู่บริเวณเกาะโอกินาวาของประเทศญี่ปุ่น เหยื่อหรืออาหารของนกสีบามะคือ แมลง

4.2.2 ฤดูร้อน

นกซันโกะอุโฌอุ (Sankouchiou) เป็นนกที่มีขนาดกลางบริเวณลำตัวมีสีดำเทา บริเวณหัวมีสีดำและบริเวณดวงตามีสีฟ้า หางยาว เหยื่อหรืออาหารของนกซันโกะอุโฌอุคือ แมลง และ นกชนิดนี้มักอาศัยอยู่ตามที่ราบของภูเขา

นกโอโยจิกิริ (Oyojikiri) เป็นนกที่มีขนาดเล็ก มีขนบริเวณลำตัวสีน้ำตาลและมีขนสีน้ำตาลอ่อนบนพื้นผิวหน้าท้อง บริเวณด้านหลังถึงหางจะมีแซมจุดสีดำ เหยื่อหรืออาหารของ นกอโยจิกิริคือ แมลง

นกไดอิซากิ (Daisagi) เป็นนกสกุลเดียวกับนกกะยาง นกไดอิซากิจะมีขนสีขาว ทั้งตัว ขาวยาวคอยาวและปากยาวมีสีเหลือง นกไดอิซากิมักอาศัยอยู่บริเวณทุ่งนาหรือริมน้ำเพื่อหาอาหาร เหยื่อหรืออาหารคือปลา สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์เลื้อยคลานและแมลง และถือได้ว่านกไดอิซากิเป็นสัญลักษณ์ของฤดูร้อน

4.2.3 ฤดูใบไม้ร่วง

นกอโคซากิ (Kosagi) เป็นนกสกุลเดียวกับนกกะยาง นกอโคซากิจะมีขนสีขาวทั้งตัว คอยาว ขาวยาว ปากยาวและมักจะอาศัยอยู่บริเวณทุ่งนา แม่น้ำและชายฝั่งทะเลเพื่อหาอาหาร เหยื่อหรืออาหารคือ ปลา กบและกิ้ง และมักพบนกอโคซากิในฤดูใบไม้ร่วง

นกอโมสุ (Mozu) จะมีขนบริเวณคอและแก้มสีน้ำตาลอ่อน บริเวณหางมีสีน้ำตาลเข้มและบริเวณตาจะมีสีดำลากเป็นทางยาว เหยื่อหรืออาหารของนกอโมสุคือ แมลง

นกห่านป่า (Geese) เป็นนกที่อพยพที่หลบความหนาวเย็นจากไซบีเรียเข้ามาอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่นในช่วงฤดูใบไม้ร่วงของประเทศญี่ปุ่น และจะบินกลับไซบีเรียในฤดูใบไม้ผลิของญี่ปุ่น นกห่านป่าจะมีสีน้ำตาลเทาขาว และมักจะอาศัยรวมกันเป็นฝูง

4.2.4 ฤดูหนาว

นกอุโซะ (Uso) เป็นนกขนาดเล็ก บริเวณลำตัวมีสีน้ำตาลเทาฟ้า บริเวณหางมีสีดำ ตรงแผงอกเป็นสีส้ม ส่วนบริเวณหัวจะเป็นสีดำเหมือนกับสวมหมวก และสามารถพบเห็นนกอุโซะได้ในฤดูหนาว

นกคาเคะสุ (Kakesu) เป็นนกประจำถิ่นทางตอนเหนือของเกาะคิวชูของประเทศญี่ปุ่น เมื่อโตเต็มวัยจะมีสีขาวและดำตั้งแต่บริเวณหน้าผากถึงด้านบนของหัว มีคอสีขาวและขนสีดำ รอบดวงตาและขนหาง และหางสีน้ำตาลเข้ม เหยื่อหรืออาหารคือ แมลงและผลไม้

4.3 ผลไม้

4.3.1 ฤดูใบไม้ผลิ

ส้มฤดูร้อน (Natsumikan) เป็นส้มที่ออกผลในช่วงฤดูใบไม้ผลิ มีลักษณะคล้ายส้มทั่วไป แต่แตกต่างจากส้มฤดูหนาวที่ส้มฤดูร้อนต้องกินในฤดูนี้เท่านั้น ถ้าปล่อยให้ไว้นานความเป็นกรดในส้มฤดูร้อนจะสูงเกิน นอกจากนี้ผิวของส้มฤดูร้อนมีความขรุขระและหนา ขึ้นเนื้อใหญ่ รสชาติหวานอมเปรี้ยว เหมาะแก่การบริโภคในฤดูนี้

เดโคพง (Decopon) หรือที่เรียกสั้นๆว่าเดโค เป็นผลไม้ชนิดเดียวกับส้มแต่จะมีเนื้อนุ่มๆ ขึ้นมาทำให้รูปร่างคล้ายส้มโอ เดโคมีเปลือกที่ค่อนข้างหยาบแต่ลอกง่าย เนื้อของเดโคมีสีส้มนุ่มและชุ่มฉ่ำ

4.3.2 ฤดูร้อน

แตงโม (Watermelon) เป็นผลไม้ที่ถูกลำบากมาจากประเทศจีน ด้วยรสชาติที่หวานและชุ่มฉ่ำ จึงถือได้ว่าเป็นผลไม้ที่เหมาะสมแก่ฤดูร้อนที่ชาวญี่ปุ่นชื่นชอบ ปัจจุบันแตงโมถูกพัฒนาให้มีเนื้อหลายสีทั้งสีแดง สีเหลืองและสีส้ม นอกจากนี้แตงโมยังมีหลากหลายรูปทรง ทำให้แตงโมมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น

ลูกพีช (Peach) หรือที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่าโมะโมะ มีถิ่นกำเนิดมาจากประเทศจีน ในประเทศจีนเรียกลูกพีชหรือโมะโมะว่า ลูกท้อ สีของลูกพีชเป็นสีขาว สีชมพูและสีขาวปนสีชมพู ลูกพีชออกผลในช่วงฤดูร้อนและฤดูนี้ยังเป็นฤดูที่ลูกพีชอร่อยที่สุด

4.3.3 ฤดูใบไม้ร่วง

ลูกพลับ (Persimmon) เชื่อกันว่าเป็นผลไม้ที่นำเข้ามาจากประเทศจีน และเป็นผลไม้ที่มีมาตั้งแต่สมัยโจมงอนของประเทศญี่ปุ่น แต่เพิ่งเริ่มแพร่หลายในสมัยเอโดะ ต้นของลูกพลับเป็นไม้พุ่มผลัดใบ ลูกพลับมีรสฝาดเมื่อยังไม่สุกดี แต่เมื่อสุกแล้วจะมีรสชาติหอมหวาน นิยมนำมาตากแห้งหรืออบเพื่อเก็บไว้กินในช่วงฤดูหนาว เนื่องจากลูกพลับออกผลในช่วงฤดูใบไม้ร่วง

สาส์ญี่ปุ่น (Nashi pear) เชื่อกันว่าถูกนำเข้ามาจากประเทศจีนเข้าในประเทศญี่ปุ่นในสมัยยาโยอิ สาส์ญี่ปุ่นจะมีเปลือกสีเหลืองออกไปทางน้ำตาล รสชาติหวานฉ่ำ

4.3.4 ฤดูหนาว

ส้มอิโคคัง (Iyokan) เป็นส้มชนิดหนึ่งของญี่ปุ่น ลักษณะของผลส้มอิโคคังจะเป็นสีส้มเข้มและเงาเปลือกหนากว่าส้มแมนดารินแต่ปอกง่าย เนื้อของส้มอิโคคังนุ่มและฉ่ำ นอกจากนี้รูปร่างของส้มอิโคคังจะคล้ายคลึงกับส้มแมนดารินแต่มีขนาดที่เล็กกว่า

สตอเบอรี่ (Strawberry) เป็นผลไม้ที่เพิ่งเริ่มเข้ามาในประเทศญี่ปุ่น สายพันธุ์ที่ถูกปลูกในประเทศญี่ปุ่นเป็นพันธุ์ที่ผลของสตอเบอรี่มีขนาดใหญ่ เนื้อสตอเบอรี่มีรสชาติหวานฉ่ำ ปัจจุบันเกษตรกรนิยมปลูกสตอเบอรี่มากขึ้น เนื่องจากมีกลุ่มลูกค้าที่บริโภคสตอเบอรี่มากขึ้นและราคาของสตอเบอรี่ค่อนข้างดี ทำให้เกษตรกรญี่ปุ่นหันมาปลูกสตอเบอรี่มากขึ้น

4.4 เทศกาล

4.4.1 ฤดูใบไม้ผลิ

เทศกาลฮินะมัตสึริ (Hinamatsururi) หรือเทศกาลเด็กผู้หญิง เป็นเทศกาลที่ได้รับสืบทอดมาจากประเทศจีนและเข้ามาแพร่หลายในประเทศญี่ปุ่นในช่วงสมัยเอโดะ เทศกาลนี้ถูกจัดขึ้นสำหรับเด็กผู้หญิงเพื่อให้เด็กผู้หญิงขอพรให้ตนเองเจริญเติบโตมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง โดยมีการจัดเรียงตุ๊กตาไว้บนแท่นสีแดง (แท่นสำหรับวางตุ๊กตาในเทศกาลนี้) โดยชั้นบนสุดจะวางตุ๊กตาคู่

หนึ่งซึ่งเป็นตุ๊กตาดำจักรพรรดิและจักรพรรดินี ชั้นที่สองจะวางตุ๊กตาที่เป็นข้าราชการหรือนางกำนัล ชั้นสุดท้ายจะวางตุ๊กตา 5 ตัว ซึ่งเป็นนักดนตรีทั้งหมด และเมื่อพ้นวันของเทศกาลฮินะมัตสึริจะต้องรีบเก็บแท่นและตุ๊กตาให้เรียบร้อย เนื่องจากมีความเชื่อที่ว่าถ้าเก็บช้าลูกสาวจะแต่งงานช้า

เทศกาลฮานามิ(Hanami) หรือเทศกาลชมดอกซากุระ เป็นเทศกาลที่มีมาตั้งแต่สมัยเฮอัน ลักษณะการจัดงานฮานามิในยุคสมัยเฮอัน จะเป็นลักษณะของงานพิธีคือมีการจัดเตรียมอาหารและมีการแสดงฟ้อนรำ ซึ่งงานพิธีแบบนี้ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน แต่สำหรับการจัดงานแบบชาวบ้านคือการนัดหมายกันไปกินเลี้ยงรื่นเริง เพื่อชมความสวยงามของดอกซากุระ เฟิงจะแพร่หลายในสมัยเอโดะ จนกลายเป็นเทศกาลชมดอกซากุระถึงปัจจุบันนี้

4.4.2 ฤดูร้อน

เทศกาลฮานาบิ (Hanabi) หรือเทศกาลชมดอกไม้ไฟ เชื่อกันว่าดอกไม้ไฟมีต้นกำเนิดมาจากประเทศจีน และเริ่มเข้ามาในประเทศไทยญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ ปัจจุบันเทศกาลชมดอกไม้ไฟเป็นที่นิยมอย่างมาก ทำให้เทศกาลนี้ถูกจัดขึ้นในหลายพื้นที่ทั่วประเทศญี่ปุ่น ถือได้ว่าเป็นเทศกาลที่เป็นสัญลักษณ์ของการเข้าสู่ฤดูร้อน

เทศกาลทานาบาตะ (Tanabata) เป็นเทศกาลที่ประเทศญี่ปุ่นรับมาจากประเทศจีน โดยในเทศกาลนี้จะนำแผ่นกระดาษที่เรียกว่าทังซะกุ (Tanzaku) มาเขียนคำอธิษฐานไว้ด้านใน และนำของประดับชนิดอื่นๆ ที่ทำจากกระดาษไปแขวนประดับไว้กับกิ่งไผ่ โดยชาวญี่ปุ่นเชื่อกันมาแต่โบราณว่ากิ่งไผ่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย นอกจากนี้ในคืนวันเทศกาลทานาบาตะ จะสามารถเห็นดาวสองดวงคือ ดาวโอริฮิเมะ (Orihime) หรือดาวเจ้าหญิงทอผ้าและดาวฮิโคะโบชิ (Hikoboshi) หรือดาวชายเลี้ยงวัว ซึ่งส่องแสงโดดเด่นที่สุดในรอบปี ส่องประกายอยู่โดยมีทางช้างเผือกกั้นอยู่ระหว่างกลาง ชาวญี่ปุ่นจึงถือว่าวันทานาบาตะคือวันแห่งความรักอันโรแมนติกที่เจ้าหญิงทอผ้าและชายเลี้ยงวัวจะได้พบกันเพียงปีละครั้ง

4.4.3 ฤดูใบไม้ร่วง

เทศกาลโทริโนอิชิ (Torinoichi) หรือเทศกาลแห่งความรุ่งเรือง ในอดีตเทศกาลนี้จัดขึ้นเพื่อขอให้เก็บเกี่ยวผลผลิตในฤดูใบไม้ร่วงได้ดีและได้เปลี่ยนมาเป็นเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่ออธิษฐานให้

เจริญรุ่งเรืองในการค้าขาย กำจัดความโชคร้ายและเพื่อให้ประสบโชคลาภในปีถัดไป เป็นประเพณีในช่วงฤดูใบไม้ร่วงที่มีมาต่อเนื่องตั้งแต่สมัยเอโดะ

เทศกาลชมดอกเบญจมาศ (Kikumatsuri) เป็นเทศกาลยอดนิยมที่จัดขึ้นทั่วทั้งประเทศญี่ปุ่นในฤดูใบไม้ร่วง เทศกาลนี้ เป็นเทศกาลที่ได้รับความนิยมมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากดอกเบญจมาศเป็นดอกไม้ประจำชาติและเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ อีกทั้งยังมีนัยความหมายแฝงอยู่อีกหลายประการ ได้แก่ ดอกเบญจมาศเป็นดอกไม้แห่งความรื่นเริงและความบริสุทธิ์ใจ นอกจากนี้ดอกเบญจมาศยังมีความหมายแบ่งตามสีนั่นคือ สีเหลืองสื่อถึงความโชคดี สีแดงสื่อถึงตัวแทนแห่งความรัก และสีขาวที่สื่อถึงความสะอาด

4.4.4 ฤดูหนาว

เทศกาลโยโคเตะคามาคูระ (Yokote Kamakura) เป็นเทศกาลโบราณที่จัดต่อเนื่องมาหลายร้อยปี โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการสักการะและขอขอบคุณเทพเจ้าแห่งน้ำ ในเทศกาลนี้ จะมีการสร้างกระท่อมหิมะ คล้ายเอสกีโมแบบขนาดใหญ่และเล็ก ภายในกระท่อมใหญ่จะมีศาลเทพเจ้าเล็กๆ ตั้งอยู่และจัดที่ไว้สำหรับนั่งทาน โมจิคู่กับสาเกหวาน ส่วนกระท่อมเล็กจะตกแต่งให้เป็นโคมไฟ ส่องสว่างอยู่ริมแม่น้ำโยโคเตะและในบริเวณรอบๆที่จัดงานก็มีการตั้งเต๊นท์หิมะจำนวนมาก

เทศกาลโอเซชิกัตซึ ชันกะนิจิ (Oshougatsu sanga nichu) หรือเทศกาลฉลองวันปีใหม่ อยู่ในช่วงวันที่ 1-3 มกราคม ร้านค้า บริษัท สำนักงานส่วนใหญ่จะปิดให้บริการ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาเฉลิมฉลองกับครอบครัว แต่ละบ้านฉลองปีใหม่ด้วยอาหารมื้อพิเศษที่เรียกว่า โอเซชิเรียวริ (Osechi Ryori) พร้อมกับแต่งชุดกิโมโนที่สวยงามที่สุด และพากันไปวัดหรือศาลเจ้าเพื่อไหว้พระขอพรให้สุขภาพดีและมีความสุขตลอดปี

4.5 วิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของภาพสี่ฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ

ภาพที่แสดงถึงฤดูกาลทั้งสี่ของญี่ปุ่นมีรูปแบบและลักษณะในการสื่อความหมายที่แตกต่างกันออกไปตาม ยุคสมัย เช่นเดียวกับที่ภาพสี่ฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะก็มีลักษณะเฉพาะของตน โดยสามารถนำสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายถึงฤดูกาลทั้ง 4 ประเภทข้างต้นมาเป็นหลักในการวิเคราะห์

ลักษณะเฉพาะของภาพสี่ฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะจำนวน 12 ภาพ โดยอ้างอิงภาพจากบทที่ 3 จึงสามารถวิเคราะห์ออกมาได้ดังนี้

ภาพที่ 18 รายละเอียดภาพดอกคิสีบาตะจากภาพTravelers at Yatsuhashi
ที่มา: Suzuki Harunobu (1768)

ภาพท่องเที่ยวที่ยะทสึฮาชิ (Travelers at Yatsuhashi) ภาพนี้ปรากฏให้เห็นดอกไม้ชนิดหนึ่งที่มีสีน้ำเงินม่วง ตรงกลางกลีบดอกมีสีขาว หากนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์จะพบว่า ดอกไม้ชนิดนี้ชื่อว่า ดอกคิสีบาตะ ซึ่งดอกคิสีบาตะจะออกดอกในช่วงฤดูใบไม้ผลิเท่านั้น (ภาพที่ 6,18)

ภาพที่ 19 รายละเอียดภาพแพ่นวางตุ๊กตาจากภาพUkiyoe from the Edo period depicting a Hinamatsuri celebration for a princess
ที่มา: Toyokuni Utagawa (1769)

ภาพเทศกาลฮินะ (Hinamatsuri celebration for a princess) ภาพนี้มีสัญลักษณ์ที่สื่อถึงฤดูใบไม้ผลิคือแทนวางตุ๊กตาทางด้านขวาของภาพที่เป็นแทนที่ใช้กับเทศกาลฮินะเท่านั้นและดูจากการวางตุ๊กตาตามชั้นต่างๆที่แฝงไปด้วยความหมายก็ทำให้รู้ว่าในภาพนี้เป็นภาพที่กำลังสื่อถึงการจัดเตรียมงานในวันเทศกาลฮินะ ซึ่งเทศกาล ฮินะนั้นจะถูกจัดขึ้นในช่วงฤดูใบไม้ผลิของทุกๆ ปี ซึ่งสัญลักษณ์ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในสัญลักษณ์ประเภทเทศกาล (ภาพที่ 7,19)

ภาพที่ 20 รายละเอียดภาพต้นซากุระจากภาพUkiyoe from the Edo period depicting a Hinamatsuri celebration for a princess

ที่มา: Toyokuni Utagawa (1769)

ภาพเทศกาลฮินะ (Hinamatsuri celebration for a princess) จากภาพจะพบว่าฉากด้านหลังที่ศิลปินวาดให้เป็นฉากที่อยู่ด้านนอกของบ้านหรือตัวปราสาท จะเป็นต้นไม้ที่มีสีขาว สีชมพู หากวิเคราะห์สัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืช จะพบว่าต้นไม้ชนิดนี้คือต้นซากุระ ซึ่งซากุระถือเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นมากของฤดูใบไม้ผลิ (ภาพที่ 7,20)

ภาพที่ 21 รายละเอียดภาพต้นเมเปิ้ลจากภาพMaple Viewing at Takao (mid-16th century)
ที่มา: Kano Hideyori (1603)

ภาพทิวทัศน์ต้นเมเปิ้ลที่ทาคาโอะ (Maple Viewing at Takao) ภาพนี้มีสัญลักษณ์ที่สื่อถึงฤดูใบไม้ร่วง เนื่องจากในภาพปรากฏให้เห็นต้นเมเปิ้ลจำนวนมากหลายต้นที่อยู่ในสวนแห่งนี้ ซึ่งใบของต้นเมเปิ้ลกำลังเปลี่ยนสีเป็น สีแดง หากนำมาวิเคราะห์ตามสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืช จะพบว่าต้นเมเปิ้ลจะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีแดงในฤดูใบไม้ร่วง (ภาพที่ 8,21)

ภาพที่ 22 รายละเอียดภาพนกโคซากิกิบนกฮ่านป่าจากภาพMaple Viewing at Takao
(mid-16th century)
ที่มา: Kano Hideyori (1603)

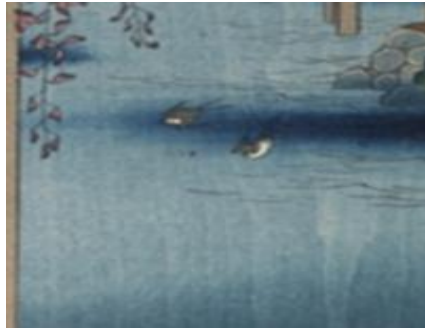
ภาพทิวทัศน์ต้นเมเปิ้ลที่ทาคาโอะ (Maple Viewing at Takao) ในภาพนี้ยังปรากฏนก 2 ชนิด หากนำสัญลักษณ์ประเภทนกมาพิจารณาจะทำให้ทราบได้ว่านกชนิดดังกล่าว ได้แก่ นกตัวสีขาว

3 ตัว ด้านซ้ายของภาพที่กำลังทำท่าจะบินลงมา นกชนิดนี้มีชื่อว่านกโคซากิ ส่วนนกอีกชนิดหนึ่งที่ปรากฏอยู่ตรงกลางเืองไปทางขวาของภาพ เป็นกลุ่มนกที่กำลังหันหัวบินขึ้นไปทางท้องฟ้า นกชนิดนี้มีชื่อว่านกห่านป่าและนกทั้ง 2 ชนิดนี้ปรากฏอยู่ในสัญลักษณ์ประเภทนกในช่วงฤดูใบไม้ร่วงเช่นกัน (ภาพที่ 8,22)

ภาพที่ 23 รายละเอียดภาพดอกวิสทีเรียจากภาพInside Kameido Tenjin Shrine (亀戸天神境内
Kameido Tenjin keidai)
ที่มา: Utagawa Hiroshige (1856)

ภาพบริเวณศาลเจ้าคะเมะโตะเท็นจิน (Inside Kameido Tenjin Shrine) ภาพนี้ปรากฏให้เห็นดอกไม้ชนิดหนึ่งที่มีสีม่วงชมพู เมื่อนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์จะพบว่าดอกไม้ดังภาพคือดอกวิสทีเรียหรือดอกฟูจิ ที่จะออกดอกในช่วงฤดูใบไม้ผลิ (ภาพที่ 9,23)

ภาพที่ 24 รายละเอียดภาพนกสึบาเมะจากภาพInside Kameido Tenjin Shrine (亀戸天神境内
Kameido Tenjin keidai)
ที่มา: Utagawa Hiroshige (1856)

ภาพบริเวณศาลเจ้าคะเมะโตเท็นจิน (Inside Kameido Tenjin Shrine) จากภาพปรากฏนกที่มีสีบริเวณลำตัวดำ ใต้ท้องเป็นสีขาวที่กำลังบินอยู่เหนือน้ำจำนวน 2 ตัว หากนำสัญลักษณ์ประเภทนกมาวิเคราะห์จะทราบว่านกชนิดนี้จะพบได้ในฤดูใบไม้ผลิและมีชื่อนกสึบาเมะ (ภาพที่ 9,24)

ภาพที่ 25 รายละเอียดภาพการประดับต้นไผ่จากภาพThe City Flourishing, the Tanabata Festival (市中繁栄七夕祭 Shichu han'ei Tanabata matsuri)
ที่มา: Utagawa Hiroshige (1857)

ภาพเมืองที่เฟื่องฟูเทศกาลทานาบาตะ (The City Flourishing, the Tanabata Festival)
 ภาพนี้ปรากฏให้เห็นถึงสภาพบ้านเรือนที่มีต้นไม้ชนิดหนึ่ง ในที่นี้คือกิ่งไผ่ และที่กิ่งไผ่มีกระดาษและ
 สิ่งของต่างๆประดับอยู่ ทำให้ทราบว่าในภาพนี้ต้องการสื่อถึงงานเทศกาล และเมื่อนำสัญลักษณ์
 ประเภทเทศกาลมาวิเคราะห์พบว่าในภาพนี้เป็นเทศกาลทานาบาตะ ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วง
 ฤดูร้อน (ภาพที่ 10,25)

ภาพที่ 26 รายละเอียดภาพผู้หญิงเก็บดอกบัวจากภาพ Two women gathering lotus blossoms
 ที่มา: Suzuki Harunobu (1765)

ภาพผู้หญิงสองคนกำลังเก็บดอกบัว (Two women gathering lotus blossoms) จาก
 ภาพดังกล่าวที่ปรากฏให้เห็นผู้หญิง 2 คน กำลังเก็บดอกไม้ที่อยู่ที่ยิ่งหรือแม่น้ำ หากนำสัญลักษณ์
 ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืช มาวิเคราะห์จะพบว่าดอกไม้ที่ปรากฏอยู่ในภาพคือดอกบัว ซึ่งดอกบัว
 จะออกดอกในช่วงฤดูร้อน (ภาพที่ 11,26)

ภาพที่ 27 รายละเอียดภาพผู้หญิงเก็บดอกเบญจมาศจากภาพParody of the Story of the Chrysanthemum Boy (Kikujido) 見立菊慈童 (流れのほとりで菊を摘む女)

ที่มา: Suzuki Harunobu (1765)

ภาพผู้หญิงคนหนึ่งกำลังเก็บดอกเบญจมาศที่ริมลำธาร (流れのほとりで菊を摘む女) จากภาพปรากฏให้เห็นถึงเด็กผู้หญิงที่นั่งอยู่ริมลำธารหรือแม่น้ำ โดยที่ริมแม่น้ำมีดอกไม้ชนิดหนึ่ง ขึ้นอยู่ ซึ่งดอกไม้ชนิดนี้มีหลากหลายสีสัน และหากนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมา วิเคราะห์จะทราบว่าดอกไม้ที่ปรากฏในภาพนี้คือดอกไม้ที่มีชื่อว่า ดอกเบญจมาศ ซึ่งดอกเบญจมาศถือ ได้ว่าเป็นดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วง (ภาพที่ 12,27)

ภาพที่ 28 รายละเอียดภาพคนเก็บลูกพลับจากภาพThe Persimmon Gatherers 柿の実とり

ที่มา: Suzuki Harunobu (1767)

ภาพคนเก็บลูกพลับ (The Persimmon Gatherers) จากภาพนี้ปรากฏให้เห็นเด็ก 2 คนที่กำลังช่วยกันเก็บผลไม้ชนิดหนึ่งที่กิ่งของมันยื่นออกมาจากรั้ว และผลของมันมีสีส้ม หากนำสัญลักษณ์ประเภทผลไม้มาวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่า ผลไม้ที่ปรากฏอยู่ในภาพนี้มีชื่อว่า ลูกพลับ และผลไม้ชนิดนี้จะออกผลในช่วงฤดูใบไม้ร่วง (ภาพที่ 13,28)

ภาพที่ 29 รายละเอียดภาพดอกยาเอะยามาบุกิ

จากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer

ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ จะพบว่าในภาพนี้ ปรากฏให้เห็นดอกไม้สีเหลืองด้านขวาสุดของภาพ มีชื่อว่า ดอกยาอะยามาบุกิ และสามารถพบเห็นได้ในฤดูใบไม้ผลิ (ภาพที่ 14,29)

ภาพที่ 30 รายละเอียดภาพดอกคะคิสีบาตะ

จากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer

ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ จะพบว่าในภาพนี้ ปรากฏให้เห็นดอกไม้ที่มีสีม่วงและสีขาวที่ขึ้นอยู่ในน้ำ ข้างดอกยาอะยามาบุกิ มีชื่อว่า ดอกคะคิสีบาตะ ซึ่งดอกไม้ชนิดนี้สามารถพบเห็นได้ในฤดูใบไม้ผลิ (ภาพที่ 14,30)

ภาพที่ 31 รายละเอียดภาพดอกวิสทีเรียจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ จะพบว่าในภาพนี้ปรากฏให้เห็นดอกไม้ที่ห้อยระย้าอยู่บนต้นไม้ที่มีสีม่วงฟ้า มีชื่อว่า ดอกวิสทีเรีย ซึ่งดอกวิสทีเรียก็ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิอีกด้วย (ภาพที่ 14,31)

ภาพที่ 32 รายละเอียดภาพดอกกุหลาบจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ จะพบว่าในภาพนี้ ปรากฏให้เห็นดอกไม้ที่อยู่ด้านล่างของต้นวิสทีเรียที่มีดอกสีแดง นั่นมีชื่อว่า ดอกกุหลาบ ซึ่งจะบานในฤดูใบไม้ผลิ (ภาพที่ 14,32)

ภาพที่ 33 รายละเอียดภาพดอกเคียวฉิคุโตอู
จากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ จะพบว่าในภาพนี้ ปรากฏให้เห็นดอกไม้ที่มีสีแดงอยู่บริเวณด้านซ้ายสุดของภาพ มีชื่อว่า ดอกเคียวฉิคุโตอู ซึ่งจะออกดอกในฤดูร้อน (ภาพที่ 14,33)

ภาพที่ 34 รายละเอียดภาพดอกกลิลลี่
จากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ จะพบว่าในภาพนี้ ปรากฏให้เห็นดอกไม้สีขาวที่อยู่ด้านซ้ายสุดของภาพ มีชื่อว่า ดอกยูริหรือดอกกลิลลี่ ซึ่งจะบานในฤดูร้อน (ภาพที่ 14,34)

ภาพที่ 35 รายละเอียดภาพดอกคังนะ
จากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ จะพบว่าในภาพนี้

ปรากฏให้เห็นดอกไม้ใกล้ๆ ดอกยูริหรือดอกกลีบลีจะเห็นดอกไม้ที่มีสีส้มแดงดอกนั้นมีชื่อว่า ดอกคังนะ โดยดอกคังนะจะบานในช่วงฤดูร้อน (ภาพที่ 14,35)

ภาพที่ 36 รายละเอียดภาพดอกฟูโยอุจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหากนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ จะพบว่าในภาพนี้ ปรากฏให้เห็นดอกไม้ในภาพที่อยู่ข้างๆ กับดอกคังนะ มีชื่อว่า ดอกฟูโยอุ ซึ่งจะบานในช่วงฤดูร้อน (ภาพที่ 14,36)

ภาพที่ 37 รายละเอียดภาพนกคัคคูจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำถ้อยนำสัญลักษณ์ประเภทนกมาวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่า นกที่อยู่ในฤดูใบไม้ผลิ ได้แก่ นกที่บินอยู่บนท้องฟ้าทางด้านซ้ายของภาพ มีชื่อว่า นกคัคคูหรือนกกาเหว่า (ภาพที่ 14,37)

ภาพที่ 38 รายละเอียดภาพนกโคจูกะอิจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำถ้อยนำสัญลักษณ์ประเภทนกมาวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่านกที่อยู่ด้านล่างซ้ายของภาพ 2 ตัว มีชื่อว่า นกโคจูกะอิ ซึ่งพบเห็นได้ในฤดูใบไม้ผลิ (ภาพที่ 14,38)

ภาพที่ 39 รายละเอียดภาพนกสึบาเมะจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพทากานำถ้ำนำสัญลักษณ์ประเภทนกมาวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่านกที่อยู่ในน้ำ มีชื่อว่า นกสึบาเมะ และสามารถพบเห็นได้ในฤดูใบไม้ผลิ (ภาพที่ 14,39)

ภาพที่ 40 รายละเอียดภาพนกสึบาเมะจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำถ้อยนำสัญลักษณ์ประเภทนกมาวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่า นกที่อยู่ในฤดูร้อน ได้แก่ นกที่มีหางยาวในภาพนี้มีอยู่ 2 ตัว มีชื่อว่า นกซันโกะอุโฉอุ (ภาพที่ 14,40)

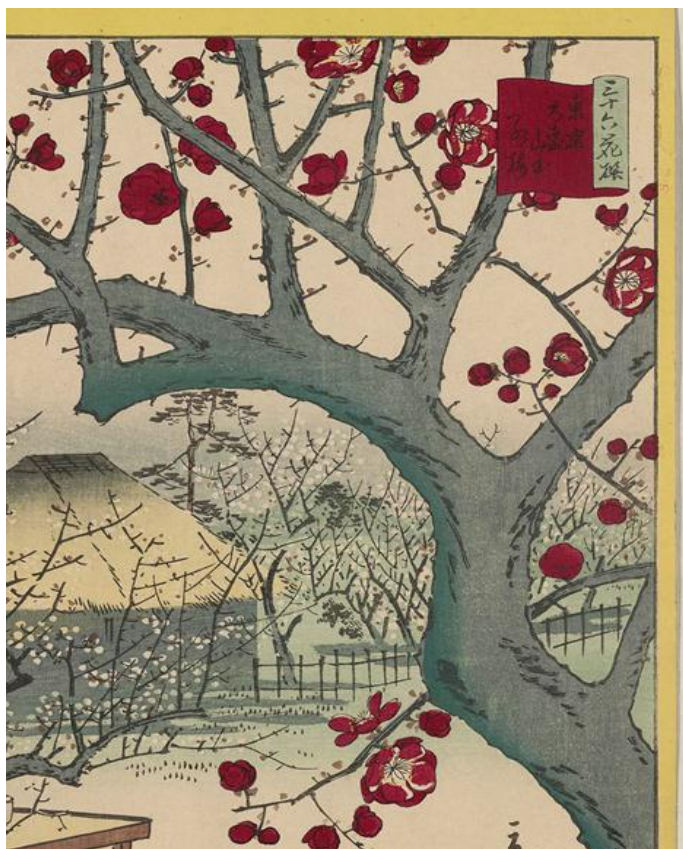
ภาพที่ 41 รายละเอียดภาพนกไดโงซากิจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหาคำนำถ้อยนำสัญลักษณ์ประเภทนกมาวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่านกสีขาวยาวอยู่ด้านขวาของภาพ มีชื่อว่า นกไดโงซากิ และสามารถพบเห็นได้ในฤดูร้อน (ภาพที่ 14,41)

ภาพที่ 42 รายละเอียดภาพนกโอยจิกิริจากภาพBirds and Flowers of Spring and Summer
ที่มา: Kano Eino (1631)

ภาพนกและดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน (Birds and Flowers of Spring and Summer) จากภาพหกหน้าถ้านำสัญลักษณ์ประเภทนกมาวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่านกที่เกาะอยู่บนต้นไม้ซ้ายสุดของภาพ มีชื่อว่า นกโอยจิกิริ ซึ่งจะพบเห็นได้ในฤดูร้อน (ภาพที่ 14,42)

ภาพที่ 43 รายละเอียดภาพดอกบ๊วยจากภาพ Red Plum at Omori Yamamoto in Tokyo (Tokyo Omori Yamamoto kobai), from the series Thirty-six Selected Flowers (Sanjurokkasen) ที่มา: Utagawa Hiroshige II (Shigenobu) (1866)

ภาพพลัมสีแดงที่โอมิยามาโมโตะที่โตเกียว (Red Plum at Omori Yamamoto in Tokyo) จากภาพนี้จะเห็นว่าฉากหลังและสีส่วนใหญ่ที่เห็นในภาพเป็นสีขาว นั่นสื่อให้เห็นว่าภาพนี้เป็นฤดูหนาวที่มีหิมะตก และจุดเด่นของภาพนี้คือดอกไม้ที่มีสีแดง ซึ่งถ้านำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้

ต้นไม้อะพืชมะวักเคราะห้จะพบว่ดอกไม้อในภาพคือ ดอกบ้วย เนื่องจกดอกบ้วยมีสีแแดง ขาวและ ชมพู อีกรั้งดอกบ้วยยังมีอีกรั้งชื่อหนึ่งคือ ดอกพล้ม (ภาพที่ 15,43)

ภาพที่ 44 Woman Digging for Bamboo Shoots in Snow; Parody of Meng Zong (Moso)

ที่มา: Suzuki Harunobu (1765)

ภาพผู้หญิงกำลังขุดหน่อไม้ในหิมะ (Woman Digging for Bamboo Shoots in Snow) จากภาพจะพบว่าสีส่วนใหญ่ของภาพเป็นสีขาวซึ่งสีขาวถือเป็นตัวแทนของหิมะ และหิมะก็เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงฤดูหนาว นอกจากนี้ในภาพยังปรากฏให้เห็นถึงผู้หญิงที่กำลังขุดพืชชนิดหนึ่งขึ้นมาจากหิมะ และถ้านำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมะวักเคราะห้ จะทราบว่พืชมะวักเคราะห้คือหน่อไม้ซึ่งเป็นผลของต้นไผ่ ที่ออกผลมาเป็นหน่อไม้ในช่วงปลายฤดูหนาวของทุกปี (ภาพที่ 16,44)

ภาพที่ 45 Catching Fallen Blossoms with a Fish Net 桜を掬う女

ที่มา: Suzuki Harunobu (1766)

ภาพเก็บดอกไม้ที่หล่นด้วยที่จับปลา (Catching Fallen Blossoms with a Fish Net) จากภาพจะพบว่า มีดอกไม้ชนิดหนึ่งอยู่ในภาพหากนำสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชมาวิเคราะห์ ภาพนี้มีสัญลักษณ์ที่สื่อถึงฤดูใบไม้ผลิคือ ดอกซากุระ เนื่องจากดอกซากุระเป็นดอกไม้ที่ผลิบานในฤดูกาลนี้ อีกทั้งดอกซากุระยังถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิอีกด้วย (ภาพที่ 17,45)

จากการวิเคราะห์ภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะข้างต้นทั้ง 12 ภาพ โดยใช้สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายถึงฤดูกาลทั้ง 4 ประเภทคือ ดอกไม้ ต้นไม้และพืช ผลไม้ นกและเทศกาล มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์และสามารถนำภาพทั้ง 12 ภาพ มาสรุปถึงสัญลักษณ์ที่ใช้ในภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะได้ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ในการบ่งบอกถึงฤดูกาลของภาพทั้ง 12 ภาพที่สื่อความหมายถึงฤดูกาลต่างๆในข้างต้น สามารถนำมาสรุปถึงสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายของภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะได้ว่า ภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะนิยมใช้สัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชในการสื่อความหมายถึงฤดูกาลต่างๆ โดยจากภาพที่นำมาวิเคราะห์ทั้ง 12 ภาพ มีทั้งหมด 10 ภาพ คือภาพที่ 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16 และ 17 ที่ใช้สัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชเป็นตัวบ่งบอกถึงฤดูกาล แต่ในขณะเดียวกันก็ใช้สัญลักษณ์ประเภทนก เทศกาลและผลไม้ด้วยเช่นกัน โดยใช้สัญลักษณ์ประเภทนก มีทั้งหมด 3 ภาพ คือภาพที่ 8, 9 และ 14 ที่ใช้สัญลักษณ์ประเภทนก ส่วนสัญลักษณ์ประเภทเทศกาลมี 2 ภาพ คือภาพ 7 และ 10 และภาพที่ใช้สัญลักษณ์ประเภทผลไม้จำนวน 1 ภาพ คือภาพ 13 ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายของภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะนั้น เป็นภาพที่ใช้สัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืชในการสื่อความหมายของฤดูกาล แต่ในขณะเดียวกันก็ใช้สัญลักษณ์ประเภทนก เทศกาลและผลไม้ ในการสื่อความหมายถึงฤดูกาลด้วยเช่นกัน แต่อาจใช้สัญลักษณ์ประเภทนี้ไม่ค่อยมากเมื่อเทียบกับสัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืช

บทที่ 5

บทสรุป

สรุปผลการศึกษา

ภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะมีลักษณะเฉพาะในการสื่อความหมายถึงฤดูกาลต่างๆ โดยใช้สัญลักษณ์ประเภทดอกไม้ ต้นไม้และพืช ผลไม้ นกและเทศกาลมาสื่อความหมาย โดยในฤดูใบไม้ผลิจะใช้ดอกไม้ นกและเทศกาลในการสื่อความหมาย ดอกไม้ที่ใช้สื่อถึงฤดูใบไม้ผลิ ได้แก่ ดอกซากุระ ดอกวิสทีเรีย ดอกคะคิสีบาตะ ดอกยาอะยามาบุกิและดอกกุหลาบ ส่วนนกที่นำมาใช้สื่อถึงฤดูกาลนี้ ได้แก่ นกคัคคู นกโคะจูเคะอิและนกสีบาเมะ นอกจากนี้เทศกาลอื่นๆ ก็ถูกใช้สื่อความหมายถึงฤดูกาลนี้เช่นเดียวกัน และในฤดูร้อนก็ใช้สัญลักษณ์ประเภทนี้ในการสื่อความหมาย ทั้งประเภทดอกไม้ ผลไม้ เทศกาลและนกถูกนำมาใช้ในการสื่อความหมาย โดยดอกไม้ที่บ่งบอกถึงฤดูร้อน ได้แก่ ดอกบัว ดอกลิลลี่ ดอกฟูโยะอุ ดอกเคียวฉิคุโดและดอกคังนะ ส่วนผลไม้และเทศกาลของฤดูกาลนี้จะใช้ลูกพีชและเทศกาลทานาบาตะเป็นตัวสื่อความหมาย อีกทั้งนกชั้นโคเคียว นกโอโยจิคิริและนกไดซากิ ก็ถูกใช้ในการสื่อความหมายของฤดูกาลนี้เช่นกัน ในฤดูใบไม้ร่วงสัญลักษณ์ส่วนใหญ่ที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อความหมายของฤดูกาลที่เห็นได้อย่างเด่นชัด คือ ดอกเบญจมาศและต้นเมเปิ้ล ซึ่งทั้งคู่ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของฤดูใบไม้ร่วงได้เป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกันนกห่านป่าและนกโคะซากิ ซึ่งสามารถพบเห็นได้แค่ในฤดูใบไม้ร่วงก็สามารถนำมาใช้ในการสื่อความหมายถึงฤดูกาลนี้ได้เช่นกัน ส่วนฤดูหนาวสิ่งที่ชัดเจนที่สุดที่สามารถบ่งบอกถึงฤดูกาลนี้คือ สีขาวที่เป็นตัวแทนของหิมะที่ร่วงหล่นจากท้องฟ้าที่ปกคลุมไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศญี่ปุ่นในช่วงฤดูหนาว และอีกสัญลักษณ์หนึ่งที่สามารถสื่อถึงฤดูกาลนี้คือ ดอกบ๊วย ที่จะออกดอกบานสะพรั่งในช่วงฤดูหนาว สีแดงของดอกบ๊วยที่ตัดกับสีขาวของหิมะสามารถสื่อได้ถึงฤดูหนาวได้อย่างแท้จริง จากสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อความหมายของฤดูกาลเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสัญลักษณ์ที่อยู่ในธรรมชาติ นั้นยิ่งแสดงให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นมีอารมณ์สุนทรีย์และผูกพันกับธรรมชาติมาตั้งแต่อดีต ดังที่ถูกถ่ายทอดผ่านการวาดลงในภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ ทำให้ทราบว่าภาพในสมัยราชวงศ์ซ่ง ซึ่งเป็นสมัยที่มีอิทธิพลต่อภาพสีฤดูของญี่ปุ่นในสมัยเอโดะนั้นมีความน่าสนใจ และสามารถนำศึกษาในด้านการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของภาพทั้ง 2 ประเทศ

บรรณานุกรม

สื่อสิ่งพิมพ์ภาษาไทย

ทสึงุโมะโตะ อะคิคะวะ. (ม.ป.ป.). **กระจกส่องญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

ธรณ์ อารังนาวาสวัสดิ์. (2558). **Japan 2 Season**. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.

ศิลป์ ภาคสุวรรณ. (2532). **รู้จักญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี(ไทย-ญี่ปุ่น). (2545). **ญี่ปุ่น 360 องศา**. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)

โซเง็นฉะ โอซากา. (2528). **กุญแจ 77 ดอกสู่อารยธรรมญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา

สื่อสิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษ

Binyon, Laurence. (1969). **Painting in the Far East**. London : Dover

Brissen, Fritz Van. (1962). **The way of the brush**. North Clarendon : Tuttle

Clegg, Donald. (2003). **Celebrating the Seasons in Watercolor**. London : north light books

Mizuo, Hiroshi. (1972). **Edo Painting: Sotatsu and Korin**. New York : Weatherhill

Niponica. (2559). **Japan: Loving the Four Seasons**. Japan : niponica

Shirane, Haruo. (2012). **Japan and the Culture of the Four Seasons: Nature, Literature, and the Arts**. New York : Softcover

Yu, Leslie Tseng-Tseng. (1981). **Chinese painting in four seasons**. New York :
Prentice Hall

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ภาษาไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2011). **สมัยเอโดะ**. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2560. เข้าถึงจาก

<http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B9%82%E0%B8%94%E0%B8%B0>

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ภาษาอังกฤษ

Elio Basagni. (2017). **Mountain Spring**. Accessed 10 January 2019. Retrieved from
<http://www.eliobasagni.com/daodejing/>

Favorite arts. (2016). **柿の実とり**. Accessed 15 December 2018. Retrieved from
http://paradjanov.biz/art/favorite_art/favorites_j/1536/

Kaoru, Hidaka. (2010). **美術にみる夏草**. Accessed 27 October 2018. Retrieved from
file:///C:/Users/FREELAB_01/Desktop/285.pdf

Kyoto National Museum. (n.d.). **Landscape with Figures Screen** . Accessed 18
January 2019. Retrieved from <https://www.kyohaku.go.jp/eng/syuzou/meihin/butsuga/item02.html>

The Kimono Gallery. (2015). **Travelers at Yatsunashi**. Accessed 15 December 2018.
Retrieved from <http://thekimonogallery.tumblr.com/post/124772867410/travelers-at-yatsunashi-woodblock-print-1768>

The Metropolitan Museum of Art. (n.d.). **The Four Accomplishments**. Accessed 18
January 2019. Retrieved from <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1991.480.1,.2/>

Sakamoto, Yuko. (2017). **画に描かれた花**. Accessed 15 December 2018. Retrieved from https://www.pen-online.jp/news/art/hana-flower-yamatane/1?fbclid=IwAR1g_C1LFg_RoQGB_wu2dZu_gA4x8mbhRp_jFAHflxEjcaSA2Q3JIPeseh5y0Qw

Japan suite. (2015). **GIRLS AND DOLLS**. Accessed 20 December 2018. Retrieved from http://www.japan-suite.com/blog/2015/3/2/qb5_zrf3qvpe07_cfihrq3esqugzuvvy

Museum of Fine Arts. (n.d.). **Catching Fallen Blossoms with a Fish Net**. Accessed 20 December 2018. Retrieved from <https://www.mfa.org/collections/object/catching-fallen-blossoms-with-a-fish-net-232645>

Ukiyo-e search. (n.d.). **Two women gathering lotus blossoms**. Accessed 20 December 2018. Retrieved from <https://ukiyo-e.org/image/loc/02136v>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล

นางสาวจรีพร พิมพา

ที่อยู่

105/1 หมู่ที่ 7 ตำบลมาบแค อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2558

สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนราชินีบูรณะ
จังหวัดนครปฐม

พ.ศ.2561

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะอักษรศาสตร์ สาขาเอเชียศึกษา
(ภาษาญี่ปุ่น) มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
จังหวัดนครปฐม